

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

PETRA RYBNÍČKOVÁ

VYUŽITÍ SMĚNEK V TUZEMSKÉM I MEZINÁRODNÍM OBCHODNÍM STYKU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VEDOUcí PRÁCE: JUDR. MARIE ZAHRADNÍČKOVÁ, CSc.

KATEDRA OBCHODNÍHO PRÁVA

DATUM VYPRACOVÁNÍ PRÁCE (UZAVŘENÍ RUKOPISU): 8.3.2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, a to způsobem ve vědecké práci obvyklým. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 11. 2014

Petra Rybníčková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní JUDr. Marii Zahradníčkové, CSc., za vedení mé práce, podporu a pomoc při zpracování a především za čas, který mi přitom věnovala. Srdečně děkuji!

V Praze dne 11. 2. 2015

Petra Rybníčková

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD	6
1. STRUČNĚ K VÝVOJI SMĚNKY	6
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA SMĚNKY VČERA A DNES	9
2.1 Pohled do právního zakotvení směnký ve světě.....	9
2.2 Právní úprava směnký na našem území.....	11
2.3 Směnka jako cenný papír ve vztahu k mezníku – 1. 1. 2014	15
2.4 Právní úprava a možnosti doložek ve směnce	22
3. SMĚNKA JAKO PLATEBNÍ NÁSTROJ A JAKO NÁSTROJ ZAJIŠŤOVACÍ.....	24
3.1 Rozlišení směnký platební a zajišťovací.....	24
3.2 Směnka jako platební nástroj	26
3.3 Směnka jako platební nástroj ve vztahu s přeshraničním prvem	29
3.4 Směnka jako zajišťovací instrument v obchodním styku	35
4. BANKA JAKO NEPŘEHLÉDNUTELNÝ SUBJEKT SMĚNEČNÝCH VZTAHŮ.	37
5. SMĚNKA VE SPOTŘEBITELSKÝCH VZTAZÍCH	40
6. MOŽNOSTI TÝKAJÍCÍ SE VYMÁHÁNÍ SMĚNKY.....	42
6.1 Prezentace k placení	42
6.2 Předžalobní výzva.....	45
6.3 Uplatnění směnký u soudu	48
6.4 Směnka v exekučním řízení.....	53
6.5 Směnečný dlužník v insolventci.....	56
6.6 Specifika vymáhání přes hranice.....	57
7. PRODEJ SMĚNKY VE VEŘEJNÉ DRAŽBĚ A OBECNÉ PRINCIPY PŘEVODU SMĚNKY	60
7.1 Blíže k prodeji směnký ve veřejné dražbě	60
7.2 Převod směnký jako fakticky jediný způsob zpeněžení směnký.....	61
7.2.1 Převod směnký rubopisem	61
7.2.2 Převod směnký postoupením	63

7.3 Přechod práv ze směnky	65
ZÁVĚR	65
PŘÍLOHY	67
SEZNAM ZKRATEK.....	70
POUŽITÁ LITERATURA	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma „Využití směnek v tuzemském i mezinárodním obchodním styku“. Směnky, tradiční to již instrument, jsou cenným papírem poměrně hojně využívaným, mohou přinést do obchodního styku řadu, ale i problémy, a jako takové jistě stojí za povšimnutí a podrobnější rozbor. Ve své práci bych ráda tento hlubší průzkum provedla – zaměřím se nejprve na historická a teoretická vymezení směnky jako jednoho z typů cenných papírů, uvedu jeho specifikaci a možnosti využití a pokusím se na konkrétních příkladech zhodnotit pozitiva a negativa se směnkami spojená. V dnešní době globalizace a volného pohybu zboží a služeb v rámci Evropské unie, kdy řada českých firem importuje nebo exportuje, se mi jeví jako aktuální zhodnotit, jaký vliv mají směnky pro přeshraniční obchodní styk. Jsou v takových případech vhodné? Co je třeba si uvědomit, jaká jsou specifika mezinárodního obchodu? Jaké bude rozhodné právo a jakými předpisy se v takových případech budeme řídit? Tyto, a případně další, otázky bych ráda ve své práci zodpověděla, opět s přihlédnutím k současné praxi, pokusím se shrnout situace, ve kterých se v obchodním styku směnka vyskytuje, jaké jsou možnosti jejího uplatnění u soudu, vymáhání a převodu a vše se pokusím ozřejmit také ilustrativními příklady.

1. STRUČNĚ K VÝVOJI SMĚNKY

Vznik směnky se tradičně datuje do 12. století, kde se v italských městských republikách uplatňuje listina podobná dnešní směnce^{1,2}. Fungovala tak, že obchodník, cestující mezi jednotlivými

¹Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s 163.

městskými státy nemusel řešit výměnu peněz (což s sebou přináší riziko nevýhodnosti směnného kurzu, případně padělaných peněz) a bezpečnost na cestách (převážet ve středověku velkou sumu peněz bylo vzhledem k vysoké míře nebezpečí skutečností ohrožující nejen majetek, ale i život), nýbrž zašel k nejbližšímu kampsorovi, bankéři, u kterého složil příslušný obnos, a který mu vystavil listinu opravňující jej vyzvednout si příslušnou sumu peněz buď přímo od kampsora nebo jeho partnera v daném městě.

Obchodník s sebou tedy nevezl sumu peněz, ale listinu sloužící k výměně za hotovost. Určil-li jiného příjemce, mohl si peníze od kampsora ve městě určení vyzvednout právě ten. Tady již vidíme prvky shodné s dnešními směnkami: jedná se o závazek zaplatit remitentovi neboli předkladateli směnky. Obchodník tedy zaplatil v místě A určitou částku ve své měně, obdržel listinu, která bankéře nebo jeho obchodního partnera v místě B zavazovala k plnění v cizí měně buď přímo obchodníkovi (který se tam mezitím dopravil bez větších rizik) nebo obchodníkem určené osobě (například dodavateli zboží apod., tedy „na řad“). Už zde se onen obchodník, skládající peníze do rukou kampsora, nazýval remitentem.³ Někteří autoři⁴ zastávají názor, že tyto italské listiny bychom měli považovat spíše za předchůdce cestovních šeků, já se kloním spíše k tomu názoru, že se již jedná o směnku, protože zde máme základní náležitosti typické pro směnku: vlastní slib výstavce (bankéře), tedy závazek zaplatit určitou sumu ve stanovené měně, v předem určený čas, na předem určeném místě a to k rukám remitenta. Podle mého názoru se tedy jedná o směnku vlastní. O něco později se také vyvinula listina, později nazvána jako směnka cizí, ve které je zakotven platební příkaz obchodnímu partnerovi výstavce zaplatit remitentovi.

³ KAPFER, H.: *Handkommentar zum Wechselgesetz*, ManzVerlag, Wien, 1996, s. 2.

⁴ Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vitek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s 163.

Spolu s touto listinou obdržel obchodník také dopis pro obchodního partnera bankéře, jakési potvrzení a příkaz zaplatit⁵, směnka se tedy v podstatě stala jen jakousi poukázkou, zcela závislou na přiloženém dopise (tady se tedy spíše jedná o šek) a hlavně na jménu a podpisu bankéře, na jeho pověsti a obchodních stycích. Tyto směnky „tažené“, tedy „trasae“, jak se jim začalo říkat, vedly ke vzniku názvu „trasant“, jakožto označení pro pisatele dopisu. Ve 13. století vedla zvýšená důležitost průvodního dopisu ke vzniku akceptu a nejspíše v 17. století pak i ke vzniku indosamentu (vysvětlením těchto pojmů se zabývám v této práci později). Právě směnky pak stály i u zrodu jiného platebního prostředku, a to papírových peněz. Rakousko-uherské Bankocetle (v originále „Bancozettel“), vydávané už Marií Terezií měly formu více než podobnou směnkám, a to včetně platebního příkazu zaplatit v penězích z drahého kovu.⁶Bankocetle jsou zcela zjevně platebním prostředkem, koneckonců se z nich vyvinuly první papírové peníze – státovky- platné na našem území. U směnek tak jednoznačné prohlášení není možné.

Podíváme-li se na využívání směnky na našem území, dojdeme k závěru, že české země nebyly nijak vzdáleny evropským trendům. Již za vlád dynastie Lucemburků byla směnka běžně užívaným instrumentem, nejznámější osobou té doby, která podepsala směnku (jako směnečný rukojmí) byl Jan Žižka z Trocnova, velitel husitů. Tato směnka se, stejně jako všechny směnky sepsané do roku 1763 na našem území, řídila pouze zvykovým právem (obyčejovým), neboť teprve právě v roce 1763 byl Marií Terezií vydán patentem Směnečný řád, který navázal na Směnečný řád z roku 1717, kodifikující směnečné právo pro oblast Dolního Rakouska.

⁵KOVAŘÍK, Zdeněk: *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, str. 2

⁶KOVAŘÍK, Zdeněk: *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, str. 3

Právní úprava směnek tak byla upravena pro celé území tehdejšího Rakouska-Uherska, kam spadaly také české země.⁷

2. PRÁVNÍ ÚPRAVA SMĚNKY VČERA A DNES

2.1 Pohled do právního zakotvení směnký ve světě

Podíváme-li se na vývoj směnký a směnečného práva obecně do historie, povšimneme se značné roztržitosti právní úpravy. Na území Itálie byla tato roztržitost spojena s autonomií jednotlivých městských republik a jejich zákonů, obdobná byla situace např. v Německu, kde se v jednu chvíli směnký řídila dokonce 56 předpisy.⁸ Na úrovni národní docházelo k unifikaci postupně, ve Francii se směnký začlenily do Ordonance de commerce v 17. století, v již zmiňovaném Německu (to zde uvádím z toho důvodu, že německý právní řád vzhledem k historickým skutečnostem výrazně ovlivnil také právní řád český) došlo ke sjednocení úpravy v roce 1847, sporné body se ale upravovaly ještě v roce 1868, ve Spojeném království pak vznikl roku 1882 přímo Bills of Exchange Act, upravující obyčejový charakter směnečného práva do kodifikované podoby.

Na mezinárodní úrovni byla situace o něco komplikovanější. Ačkoli by se mohlo zdát, že úpravy všech států a právních řádů vycházely z jednoho vzoru, a sice vzoru italských listin, jak o nich pojednávám v předchozí kapitole, a nemohou se tedy příliš lišit, opak byl pravdou a mezinárodní sjednocení přes své pokusy na Haagských směnečných konferencích (v letech 1910 a 1912), které byly poměrně slibně završeny sepsáním návrhu jednotného směnečného řádu čítajícího 80 článků, nastalo až v roce 1930, kdy se konala Ženevská konference jedenatřiceti států, jejímž

⁷ tamtéž, str. 7

⁸ Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s 164.

vyvrcholením bylo podepsání tří úmluv, Úmluvy o jednotném směnečném zákoně⁹, Úmluvy o střetech zákonů¹⁰ a Úmluvy o směnečných poplatcích. Úmluva o jednotném směnečném zákoně sama o sobě pravidla pro směnky neuvádí, kompletně se jejich úpravou zabývá až příloha k ní, nazvaná Jednotný směnečný zákon. V osmasedmdesáti článcích jsou zdedefinovány základní pojmy tak, jak to známe z jiných předpisů (směnečník, směnka na řad) a náležitosti směnky, specifika indosace a její případné explicitní vyloučení apod., přičemž akt je rozdělen na dvě části: v článcích 1 až 73 se věnuje směnce cizí (angl. Bill of exchange), tedy historicky užívanějšímu typu směnky, v článcích 74 až 78 pak upravuje specifika směnky vlastní (angl. Promissory note).

Stojí za povšimnutí, že některé paragrafy českého zákona směnečného a šekového¹¹ vychází z přímého překladu právě Jednotného směnečného zákona (inkorporace mezinárodní smlouvy do českého práva – pouhou ukázkou uvádím v příloze k této diplomové práci). Přijetím těchto úmluv došlo však ke vzniku další propasti mezi anglosaským právním systémem a systémem práva, který nazýváme jako kontinentální (byť zahrnuje i oblasti mimo kontinentální Evropu). Pokusy o světovou unifikaci se zabývala Komise pro mezinárodní obchodní právo (angl. UNCITRAL, spadající pod UNO – Organizaci spojených národů), ale neúspěšně – její návrh z roku 1988, Úmluva o mezinárodních směnkách, nikdy nebyl plně přijat. Jen pro úplnost bych ráda uvedla, že úspěch zaznamenala snaha

⁹Convention Providing a Uniform Law For Bills of Exchange and Promissory Notes (Geneva, 1930) The League of Nations, dostupné online z http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf

¹⁰Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes, dostupné online z

http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf

¹¹ Zákon směnečný a šekový původním znění z roku 1950, dostupný online z:

aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=554

Zákon směnečný a šekový v aktuálním znění dostupný online z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-191>

o jednotnou úpravu obchodního práva, a to včetně práva směnečného, v Jižní Americe, kde již roku 1889 byla sepsána Úmluva o mezinárodním obchodním právu (angl. Treaty on internationalcommerciallaw), známá jako úmluva z Montevidea nebo Montevidejská úmluva.¹² Tato úmluva je dnes v depozitáři UNCITRALu.

2.2 Právní úprava směnky na našem území

Jak již bylo zmíněno výše, právní úprava směnečného práva se odvíjela od německy mluvících zemí a jejich právních řádů. Zatímco první komplexní úprava byla do českých zemí implementována přes řád rakousko-uherský Směnečným řádem z roku 1763 (podrobněji viz kapitola Historický vývoj směnky), nejrozsáhlejší a také nejtrvalejší byla úprava převzatá Císařským patentem č. 51/1850 z výsledku tzv. Lipské konference, která proběhla roku 1847 (viz kapitola Stručný exkurz do právního zakotvení směnky ve světě). Tento patent byl mnohokrát císařskými nařízeními novelizován (např. tzv. norimberské novely z roku 1858), ale díky zákonu č. 11/1918, tzv. recepční normě, přečkal také rozpad Rakouska-Uherska a vznik samostatné republiky Československé¹³.

Z vlivu německého právního prostředí se česká úprava nevymanila ani přijetím zákona č. 1/1928, zákon směnečný ze dne 13. prosince 1927¹⁴. Ten byl sice na tehdejší dobu poměrně zdařilým právním předpisem, ve sto sedmi paragrafech obsahoval úpravu v takové podobě, jakou známe dnes, tj. dělení na úpravu směnky cizí a úpravu směnky vlastní, nutnost pojmu „směnka“ v textu listiny apod., některá ustanovení jsou však z dnešního úhlu pohledu spíše úsměvnými klauzulemi.

¹²Treaty on internationalcommerciallaw, dostupné online z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf

¹³ zákon č. 11/1918 Sb., o vzniku samostatného státu československého, dostupné online z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=11~2F1918&part=&name=&rpp=15#seznam>

¹⁴ Zákon č. 1/1928 Sb., zákon směnečný. dostupný online z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=4524&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

Takovou jenapř. úprava směňky tržní, u které je doba placení určena na den konání veletrhu nebo trhu, jak je stanoveno v §3 odst. 4 uvedeného zákona je již dnes archaismem a zajímavé je i pravidlo v §4, odst. 1: *„Je-li peníz, který má býti placen (§ 3 č.2), udán písmeny a čísly a nesrovnávají-li se tyto údaje, platí částka vyjádřená písmeny.“* Pro srovnání, v dnešním ZSŠ je obsaženo obdobné pravidlo v §6 těmito slovy: *„(1) Je-li směnečná suma udána jak slovy, tak čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma vyjádřená slovy.“*

Smůlou tohoto zákona bylo, že byl vydán před Ženevskou úmluvou, logicky je tedy nebral v potaz. Z ústavy z roku 1920¹⁵ sice nevyplývá pravidlo přednosti mezinárodní smlouvy před zákonem, tak, jak tuto hierarchii zná dnešní judikatura¹⁶ na základě čl. 10 Ústavy, který říká, že *„vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“* Utvrzení je pak také v čl. 1 odst. 2 Ústavy, kde je vyjádřeno, že *„Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva“*.¹⁷ Ačkoli nebyly úmluvy Československem ratifikovány až do začátku 2. světové války, opět se projevila vázanost českého právního řádu na řád německý, když v tzv. „době nesvobody“, dne 19. prosince 1940 protektorátní vláda přiznala vládním nařízením platnost Jednotnému směnečnému zákonu, který vycházel z německého směnečného řádu z roku 1933, tedy vydanému již s přihlédnutím k uvedeným ženevským úmluvám. Problém nastal po válce, protože prezidentskými dekrety sice nebyla

¹⁵ Zákon č. 121/1920 Sb., Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky, dostupné online z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html

¹⁶např. Nejvyšší soud ve věci 3 Ads 12/2006

¹⁷ Zákon č. 1/1993 Sb., ústava České republiky. dostupné online z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=1~2F1993&part=&name=&rpp=15#seznam>

platnost tohoto předpisu zrušena, ale vzhledem k tomu, že na území Slovenska platil od roku 1941¹⁸ jiný směnečný zákon, dostalo se směnečné právo na území Československa do lehké schizofrenie. Tento dualismus nakonec vyřešil zcela nový zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, který u nás díky recepci vyplývající z ústavního zákona č. 4/1992 Sb. platí (samozřejmě novelizovaný) dodnes, a který vychází ze Ženevských úmluv.

ZSŠ je lex specialis k lege generali, kterým byl zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. Tento je dále ve vztahu speciality k občanskoprávnímu kodexu, kterým do 1. 1. 2014 byl zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OZ) a od 1. 1. 2014 je zákon č. 89/2014 Sb., občanský zákoník. Nově je tedy hierarchie dvoustupňová, zůstává vztah speciality ZSŠ k občanskému zákoníku, který do sebe převzal řadu ustanovení ZCP.

Potud se tedy pojetí úpravy neliší od názoru, který zastávají autoři odborné literatury. Vzhledem k tomu, že původní občanský zákoník neupravoval problematiku obchodněprávní, použil se tam, kde občanský zákoník mlčel zákoník obchodní (ObchZ).¹⁹ Šlo především o odlišení situace, kdy je směnka použita jako instrument obchodního vztahu, tedy pro subjekty, které se ve svém poměru řídí obchodním právem a situace, kdy ji mezi sebou uzavřou dva nepodnikající subjekty, fyzické osoby, které se řídí občanským zákoníkem. Pokud nebylo jasné, o jaký vztah se jedná (například z důvodu převodu směnky apod.), došla judikatura k názoru, že *„nelze tento abstraktní závazek podřadit též obchodnímu zákoníku, ale je nutno dospět k závěru, že obecnou úpravu směnečných závazkových vztahů je*

¹⁸KOVAŘÍK, Zdeněk: *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, str. 10

¹⁹KOVAŘÍK, Zdeněk: *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 126

*nutno hledat jen v občanském zákoníku.*²⁰ Kromě OZ se jako lex generalis k ZSŠ jevil také, jak jsem již výše uvedla, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů. Fakticky se ale k němu příliš nevyužil, úprava ZSŠ je natolik komplexní, že jako relevantní v ZCP lze považovat ustanovení § 5 o vydání cenného papíru nebo podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1114/2004²¹ také § 18, který jakožto speciální ustanovení k OZ stanoví možnosti převodu cenného papíru, resp. rubopis směnky. Soud se zabýval výkladem ustanovení odst. 1) zmíněného paragrafu, který zní „*K převodu listinného cenného papíru na řad se vyžaduje i rubopis.*“ a došel k závěru, že spojkou „i“ zákonodárce umožnil i jiné způsoby převodu, nicméně žádné takové v ZCP nezmiňuje.

Vrátím-li se ještě k problematice použití ZCP na směnku, je zde také praxí ověřená využitelnost smluv o cenných papírech, které ZCP upravuje ve své části II., a kde hned v prvním paragrafu tohoto oddílu najdeme ustanovení, kterým se stanoví, že

(1) Smlouva o úplatném převodu cenných papírů se řídí úpravou kupní smlouvy v obchodním zákoníku, pokud z tohoto zákona nebo povahy věci nevyplývá něco jiného. K platnosti smlouvy se vyžaduje, aby v ní byly určeny převáděné cenné papíry a jejich kupní cena.

(2) Smlouva o bezúplatném převodu cenného papíru se řídí úpravou darovací smlouvy v občanském zákoníku, pokud z tohoto zákona nebo z povahy věci nevyplývá něco jiného.

Situace po 1. lednu 2014 je tedy jednodušší, to, co bylo podstatné pro CP přebírá občanský zákoník, který se použije tam, kde lex specialis, ZSŠ, mlčí.

²⁰ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1114/2004, dostupný online z: <http://kraken.slv.cz/29Odo1114/2004>

2.3 Směnka jako cenný papír ve vztahu k mezníku – 1. 1. 2014

Cenný papír (dále jen CP) nebyl až do účinnosti NOZu nikde legálně definován (tedy ani v ZCP ani v OZ). Od 1. 1. 2014 byl nabytím účinnosti NOZ derogován ZCP i OZ, úprava CP však doznala určité změny. Věnuje se jim právě NOZ, konkrétně v § 514 až § 544. Vzhledem k tomu, že NOZ považuje cenný papír za věc movitou, nalezneme v různých pasážích zákona také další (obecná) ustanovení, která se, nebudou-li výslovně vyloučena, budou na CP také vztahovat, zároveň speciální typy CP nalezneme také „porůznu“ (např. kupon v § 524 nebo skladištní list v § 2000), zapomenout nesmím na úpravu v ZOK (např. akcie v §256 an., zatímní listy v §285, kmenové listy v §137an. nebo opční listy, vyměnitelné a prioritní dluhopisy v §286 an.) či speciální zákony (z. č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů, z. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, nebo již zmiňovaný ZSŠ), oproti předchozí úpravě se tak přehlednost legislativy ve vztahu k CP, podle mého názoru, poněkud zhoršila. Cenným papírem je to, co zákon za CP označuje, a také to, co emitent za CP určí (nepojmenované CP).

Legální definice CP doposud tedy nebyla, ostatně málokterá země ji má (jednou z mála výjimek je např. Švýcarsko a jeho kodex z r. 1936), občanský zákoník ale definici má²²: „*Cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že se bez listiny nedá uplatnit ani převést.*“²³(toto je tzv. doktrinální definice). Jsou to listiny dokládající v nich inkorporované právo, a to takovým způsobem, že bez nich to právo neexistuje. „Listinu“ je přitom třeba chápat v širším slova smyslu (CP se dá napsat kamkoli, existují i zaknihované CP), „inkorporací“ (vtělením) práva do hmotného substrátu se myslí, že právo bez listiny de facto neexistuje,

²² § 514 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

jedná se zde vlastně o právní fikci, ze které plyne princip celistvosti CP „nedá uplatnit ani převést“, kterou nejlépe vystihuje prvorepublikové „právo sdílí osud s listinou, stojí s ní i padá“.²⁴ Pokud se CP ztratí nebo např. shoří, právo úplně nezaniká, ale musí být obnoveno jinou listinou. Není možné vést jiné alternativní důkazní cesty pro prokázání vlastnictví CP, že právo existuje (nelze řešit ani např. čestným prohlášením).²⁵

Výjimkou z listiny jako CP je zaknihovaný CP, kde ve skutečnosti žádná hmatatelná listina není, jedná se pouze o zápis v evidenci. NOZ ale pojmově předpokládá, že i toto je listina a zaknihovaný CP nebere jako podmnožinu CP, ale jako jinou množinu vedle CP²⁶, který stanoví, že se předpisy pro CP použijí i na zaknihované CP.

Cenným papírem se listina stane emisí, vydáním. Potud je opět teorie jednoduchá, praxe už je o něco složitější, jelikož existuje několik pohledů na skutečnost „vydání“. Například *teorie kreační* říká, že CP nese právo, jakmile je vytvořena ona listina (a splňuje náležitosti). Z hlediska obchodního styku, o který jde v této práci především, zde spatřuji jasnou nevýhodu pro dlužníka – pokud nedojde k plnění ze strany věřitele a CP by se dostal do rukou třetí osoby (stačí, aby se jednalo o CP na doručitele), má tato třetí osoba platný CP a dlužník musí plnit. *Teorie smluvní* naproti tomu váže vznik CP na nejméně dvě osoby: nabyvatele a emitenta. O CP se nejedná, pokud již nějaká listina existuje, ale strany se ještě nedohodly, zda půjde o CP. CP pak vzniká vydáním dle náležitostí a zároveň podepsáním smlouvy. Podívám-li se opět na praxi, tato teorie chrání emitenta, další nabyvatele už však nikoli (kdyby např. byli v dobré víře, ale první nabyvatel

²⁴ dále také DĚDIČ, J., PAULY, J.: Cenné papíry. Praha : Prospektrum, 1994, s. 19.

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 1281/2011, dostupné online z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E217341803D64755C1257A4E0065F09E?openDocument&Highlight=0,

²⁶což dokládá ustanovení § 525 odst. 2 NOZ

řádně neuzavřel smlouvu s emitentem, nejednalo by se o CP). I zde ale přinesl zlom ZCP a následně NOZ, který stanoví²⁷, že CP je ode dne, kdy byl vydán a zároveň řádně předán prvnímu nabyvateli. Zhojení dobrou vírou, tak, jak prostupuje celým NOZ, říká²⁸, že byl-li nabyvatel v dobré víře, že nabývá řádně vydaný CP, jde o CP, i když nebyly splněny podmínky § 520. Potvrzuje se tak garanční funkce CP, což dříve příliš nefungovalo.

Můžeme říct, že směnka si žije tak trochu vlastním životem: má vlastní zákon²⁹, který přečkal zemětřesení zvané „rekodifikace soukromého práva“ bez výraznějších šrámů. Došlo zdek vypuštění ustanovení mezinárodního práva směnečného a mezinárodního práva šekového, která byla nově začleněna do zákona č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZMPS), a který je tak podrobný, že, na první pohled, jinou úpravu snad už ani nepotřebuje. Z lex generalis NOZ ale vychází, že je směnka cenným papírem a je v ní tedy inkorporováno určité právo, konkrétně právo na peněžité plnění, že může (pro svou podstatu) být vydána pouze v listinné, a nikoli v zaknihované, podobě. Její vznik je vázán na teorii smluvní, kdy podle Kovaříka³⁰ nestačí ke vzniku směnky jednostranný akt výstavce směnky – uvedení jména oprávněného na listinu, ale je potřeba součinnosti směnečného věřitele, aby ji nabyl a stal se tak tedy jejím prvním řádným nabyvatelem - vlastníkem.

Co se formy CP týče, i zde došlo k určitým změnám. Rozeberu je proto nyní ve vztahu ke směnce. Formu CP před 1. 1. 2014 určoval ZCP ve svém § 3 – jednalo se o formu na doručitele (majitele), na řad a na jméno. Oproti tomu v NOZ³¹ je víceméně jen uvedeno, že existují tři formy, avšak

²⁷§ 520 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁸§ 521 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁹výše uváděný ZSŠ, o který se dělí jen s méně obvyklým instrumentem - šekem

³⁰KOVAŘÍK, Zdeněk: *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, str. 73

³¹§ 518 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

některé CP jsou k dispozici jen ve dvou nebo jedné formě. Cenné papíry na doručitele (majitele) nemají na líci uvedenou žádnou oprávněnou osobu, kdokoli je napsán na rubu nebo ho drží, plní se mu. Převoditelnost tohoto typu je nejsnazší³², stačí modus – tradice a titulus – smlouva, tato postačí v ústní formě. Pokud někdo plní držiteli, ale ne majiteli v dobré víře, že je majitel, tak se tento držitel bezdůvodně obohatil.

Od platnosti NOZ došlo ale k faktickému zániku akcií na doručitele, protože podle §274 ZOK mohou tyto být vydávány pouze jako zaknihované – tedy evidované. Nebude proto možné převádět je pouhým předáním „z ruky do ruky“, jak tomu bylo teď. Z pohledu například akcionářů se mi tato úprava jeví jako problematická a nevyhovující, protože vlastníky připraví o rychlou dostupnost s akciemi, na druhou stranu je třeba vnímat cíl této úpravy – zvýšení transparentnosti vlastnictví a podílnictví, odhalení „šedých eminencí“. Např. šeky ale stále mohou na doručitele znít.

Cenným papírem na řadě typicky směnka. Na líci je uvedena oprávněná osoba, rub slouží k jejímu převádění rubopisem (spolu s předáním a smlouvou). Dle judikatury³³ je u směnky zásadní funkce garanční, a nikoli funkce ochrany dlužníka, takže dojde-li ke zfalšování podpisu nebo rubopisování na smyšlenou osobu, soud zkoumá nikoli toto falšování, ale nepřetržitost řady podpisů. Neplatnost podpisu může namítat jen ten, o jehož podpis se má jednat.³⁴ Jiná situace nastává při přechodu z titulu dědění, kdy lze těžko očekávat, že řada podpisů bude souvislá. Totéž pak dle rozsudku NS sp. zn. 29 Odo 314/2001 platí i při přeměně společnosti nebo prodeji podniku, kdy při námitce dlužníka je důkazní břemeno

³²Viz § 1103 odst. 1 NOZ

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 459/2005, dostupné online z: http://novyweb.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2D0D3ADDDDB8A3609C1257A4E00650DAF?openDocument&Highlight=0,

³⁴viz rozsudek NS sp. zn. 29 Cdo 3451/2010

na posledním oprávněném. Rubopis je právní úkon, jehož nejdůležitější součástí je podpis (blanco indosament = podpis beze jména, na čí řad má být plněno). Rubopis je v zákoně vyžadován kogentně³⁵. Třetí skupinou jsou cenné papíry na jméno. Původně byl umožněn jejich převod pouze na základě písemné smlouvy předáním, NOZ ustupuje od požadavku písemné formy smlouvy (což platí v NOZ obecně, nejen pro CP) a pro převod tak stačí forma ústní.

Směnka je tedy ze zákona CP na řad, pokud není výslovně uvedeno, že se o CP na řad nejedná. V takovém případě bude CP na jméno). Toto musí být uvedeno i v textu směnky jako „nikoli na řad“ obvykle za jménem (k tomuto blíže v dalších částech mé práce).

CP mohou být zastupitelné (mohou být nahrazeny jiným CP téhož druhu, ze kterého budou vyplývat stejná práva, a který vydá tentýž emitent) nebo nezastupitelné, cirkulační (oběžné) nebo úložné, kauzální (vyplývá z nich na základě jakého důvodu byly vydány – např. náložní či skladištní list) či abstraktní (z textu přímo nevyplývá důvod), veřejné (vydány veřejnoprávním emitentem) či soukromé, mohou obsahovat konstitutivní (právo vzniká až když se vlastníkem stane první majitel) či deklaratorní (právo vzniká ještě před faktickou držbou listiny), obchodovatelné (myšleno na trhu) nebo neobchodovatelné, dlužnické, účastnické nebo věcně-právní, na věcné či peněžité plnění a v neposlední řadě dělíme CP také na hlavní a vedlejší (akcesorické). Někteří autoři³⁶ uvádějí ještě mnohá další dělení. Podívám-li se na směnku pohledem výše deklarovaným, jedná se o CP pojmenovaný (směnka je zákonem definována), nezastupitelný, cirkulační, abstraktní, soukromý (většinou), konstitutivní,

³⁵§ 17 ZCP byl benevolentnější než § 1103 NOZ

³⁶ např. Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Víttek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 55- 61

neobchodovatelný, dlužnický, na peněžité plnění, a ač by se mohlo jevit jako možné řadit směnku mezi akcesorické CP, obecně převládá názor, že se jedná o CP hlavní.³⁷

Pro účely mé diplomové práce je potřeba zmínit také právní úpravu obsaženou v zákoně o mezinárodním právu soukromém (ve znění pozdějších předpisů). ZMPS, jak již bylo uvedeno výše, převzal do svého základu úpravu ustanovení týkající se mezinárodního směnečného a šekového práva, která před 1. 1. 2014 byla součástí ZSŠ.

ZMPS je zákonem vnitrostátním, upravuje problematiku mezinárodního práva soukromého, tedy oblasti práva soukromého, kde je důležitým aspektem právních vztahů mezinárodní (přeshraniční) prvek. Zahrnuje úpravu kolizních norem a uznávání a výkonu rozhodnutí. Směnkami se zabývá několikero paragrafů. Směnečná a šeková způsobilost je upravena v § 31. Zajímavostí je, že ačkoli obecně trend mezinárodního práva soukromého, a také tedy ZMPS, pokročil od hraničního určovatele státního občanství k novodobému (a v dnešním globalizovaném světě naprosto logickému) hraničnímu určovateli obvyklého pobytu, zde se jako v jednom z mála ustanovení počítá právě s hraničním ukazatelem občanství.³⁸

Jiným hraničním ukazatelem v souvislosti se směnkami je místo vyhotovení směnečného prohlášení³⁹. Aby takové prohlášení bylo platné i u nás, musí být jeho forma učiněná podle právního řádu státu v místě vyhotovení stejnou právní úpravu, jaká je dána naším právním řádem. Hraniční určovatel místa vyhotovení směnečného prohlášení platí pro všechna prohlášení s výjimkou prohlášení příjemce cizí směnky a výstavce

³⁷KOVAŘÍK, Zdeněk: Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 8

³⁸ § 31 odst. 1 zákona č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém, dostupné online z:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=91~2F2012&part=&name=&rpp=15#seznam>

³⁹ § 43 zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

směnky vlastní, která se řídí právem platebního místa⁴⁰. Tímto hraničním ukazatelem (platební místo) se řídí např. také omezení přijetí cizí směnky a nutnosti přijmout částečné plnění⁴¹ nebo opatření v případě ztráty či odcizení směnky⁴². Posledním typem hraničního určovatele pro volbu rozhodného práva je v případě směnek místo vystavení, které bude na místě využito při stanovení lhůt k výkonu postihových práv⁴³ a zda majitel směnky cizí nabývá pohledávku, která byla podkladem pro vystavení této směnky.

V neposlední řadě je s účinností od 1. 1. 2014 věnována pozornost směnkám v novém zákonu o zvláštních řízeních soudních⁴⁴ v souvislosti s řízením o umoření listin, které je upraveno v hlavě IV. Ustanovení⁴⁵ o zaplacení směnky říká, že *„bylo-li zahájeno umořovací řízení o směnce či šeku, je navrhovatel, který se vykáže usnesením, oprávněn žádat zaplacení směnky či šeku, dá-li přiměřenou jistotu, dokud směnka či šek nejsou prohlášeny za umořené. Nedá-li tuto jistotu, je oprávněn podat návrh, aby dlužná částka byla složena do úschovy soudu.“* Vlastník směnky tak má možnost ještě před ukončením umořovacího řízení získat směnečný peníz, pokud předloží usnesení obsahující výzvu k předložení příslušné umořované listiny ve lhůtě 2 měsíce. Zákon se také stručně zmiňuje o řízení o návrhu na uložení povinnosti složit dlužnou částku do úschovy soudu, kdy směnečný dlužník fakticky splní svou povinnost. Zákon zde mlčí v bodě, na základě čeho se toto řízení rozběhne, Svoboda a spol.⁴⁶ se domnívají, že zákon, který je lex specialis k OSŘ se tímto odvolává právě na OSŘ a bude se proto jednat o směnečnou žalobu rozhodovanou krajským soudem dle části třetí OSŘ. Soudní úschova se ale využívá také pro samotné umoření listiny, jak je uvedeno výše v citaci.

⁴⁰viz §93 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹§ 96 ZMPS

⁴²§ 97 ZMPS

⁴³§ 94 ZMPS

⁴⁴ zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵§ 309 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁶SVOBODA, Tlášková, Vlácil, Levý, Hromada. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7. str. 596

2.4 Právní úprava a možnosti doložek ve směnce

Málokdy se lze v obchodní praxi setkat se směnkou v její ryzí podobě. Naopak velice běžné je, že si strany obchodněprávního vztahu směnku upravují k obrazu svému, aby co nejvíce vyhovovala jejich potřebám. Mohou tak učinit samozřejmě jen v mezích zákona, a ten na ně pamatuje například úpravou doložek. Tato úprava není stanovena výčtem, naopak zákon směnečný a šekový zavádí negativní vymezení, které doložky tzv. „platí za nenapsané“. Zákonodárce tak vylučuje možnost užití úrokové doložky, s výjimkou směnky splatné na viděnou nebo na určitý čas po viděné⁴⁷ nebo doložky, která by vyloučila výstavcovu odpovědnost za zaplacení směnečného penízu.

Uvedu zde několik, z mého pohledu základních, doložek, které budou pro obchodní styk typické. Jedná se o:

- a) doložku efektivní,
- b) doložku hodnotovou,
- c) rukojemskou doložku,
- d) doložku „bez protestu“,
- e) doložku „sine obligo“ a
- f) rekta doložku.

Doložka efektivní⁴⁸ bude velice praktická zejména v případech přeshraničního obchodního styku, kdy bude třeba jednoduchým a jednoznačným způsobem stanovit, v jaké měně bude dluh splacen.

⁴⁷ § 5 ZSŠ

⁴⁸ § 41 odst. 3. ZSŠ

Doložka o efektivním placení, značená EFF nebo EFFECTIVE,⁴⁹ může znít na cizí nebo tuzemskou měnu a věřiteli se vyplatí zejména v případě, že měna dlužníka a měna věřitele není volně směnitelnou nebo v případě, že by jedna z měn byla vysoce nestabilní. Ze zkušeností lze uvést např. brazilský real v 90. letech, maďarský forint na přelomu let 2008 a 2009, výkyvy se však nevyhýbají ani euru (rok 2010 a řecká dluhová krize) či rublu (pokles na konci roku 2014 v důsledku mezinárodních ekonomických sankcí).

Druhým typem doložky, která bude pro obchodní styk velice příhodná je doložka hodnotová. Směnka s hodnotovou doložkou je vlastně směnkou zbožovou, neboť zavazuje k plnění ve zboží. Bývá na ní napsáno např. „hodnota ve zboží“. Pokud je v ní uvedeno „za poskytnutou finanční půjčku“, jedná se o směnku hodnotovou-finanční.

Doložkou „jako rukojmí“ na směnce se vyznačuje ručení. Ohledně této doložky byla literatura velice sporná v době účinnosti původního občanského a obchodního zákoníku. Vlivem gramatického výkladu docházelo ke sporům, zda se jedná o obecné ručení dle § 303 an. obchodního a § 546 an. občanského zákoníku, jak bylo uvedeno výše, využití *lex generalis sice* nebylo úplně běžné, ale nebylo v zásadě vyloučeno, tento názor tedy měl své opodstatnění. Otázka tedy vyvstávala v tom bodě, zda může pouhý dovětek „jako ručitel“ vyloučit působnost *lex generalis* ve prospěch *lex specialis* – zákona směnečného a šekového. Vzhledem k úpravám, kterými prošlo soukromé právo v důsledku přijetí nového občanského zákoníku, a které ale nepostihly § 31 ZSŠ, který problematiku ručitele upravuje, domnívám se, že se lze přiklonit k názoru, který doposud zastávala i judikatura, tedy že účastníci směnečného vztahu chtějí být

⁴⁹POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2006, xvii. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 8071794627. str. 216

vázání směnečně a nikoli obecně hmotněprávně. Ručitel-avalista se zavazuje za avaláta, kterým může být kdokoli, tedy i existující dlužníci z listiny zřejmí (výstavce, indosant, akceptant atd.), označený jménem a pozicí ve vztahu („za výstavce“ apod.) a toto stvrzuje svým podpisem.

Doložka „bez protestu“ s sebou přináší možnost vlastníka nezříditoprávněným nabyvatelům protest pro neplacení, aniž by tím došlo ke ztrátě práv. Protest bývá základním úkonem k uchování práv vlastníka směnky ve smyslu jeho možnosti vyžadovat splacení po jiném než hlavním dlužníkovi, právě není-li doložkou stanoveno, že jej vykonat nemusí. Doložka „bez postihu“ tedy „sine obligo“ pak vylučuje odpovědnost výstavce cizí směnky jen za její přijetí, nikoli placení.

Rekta doložku velmi rád připojí výstavce, vylučuje totiž možnost převádět směnku indosamentem. Ve směnce je proto za jménem remitenta uvedena poznámka „nikoli na řad“, tzv. záporná ordre doložka, vylučuje se tedy rubopisováníjakožto tradiční institut převodu směnečných práv (viz kapitola o převodu směnky). Směnce se odejmou její standardní vlastnost – obíhatelnost (směnitelnost). V zásadě lze proto říct, že strany směnečného vztahu zůstanou po celou dobu stejné, nedojde-li k cesi.

3. SMĚNKA JAKO PLATEBNÍ NÁSTROJ A JAKO NÁSTROJ ZAJIŠŤOVACÍ

3.1 Rozlišení směnky platební a zajišťovací

At' už za vznik směnky považujeme první listiny kampsorů, listiny definované Směnečným řádem z roku 1763 nebo jiné listiny vzniklé v mezidobí, jedna věc je zcela jistá: směnka vznikla pro obchodní styky, jejich zabezpečení a usnadnění a byla využitelná nejen pro vztah vnitrostátní, ale i pro poměr, který z hlediska dnešního práva považujeme jako vztah s mezinárodním prvkem. Z hlediska dnešní právní kvalifikace

bychom řekli, že se jednalo o instrument platební (usnadnění platby) a nikoli instrument zajišťovací, jak je směnka nejčastěji využívána dnes, ale je tomu skutečně tak?

Dovolím si krátkou úvahu. Vrátime-li se k obchodníkovi v italské městské republice (osobně se přikláním k teorii, že právě zde je třeba hledat počátek směnky) a bereme-li směnku právě z pohledu onoho obchodníka, tak se jistě jedná o platební prostředek. V podstatě na jednom místě peníze odevzdá a na druhém si je vyzvedne. Paradoxně tehdy peněžní služby, podle mého názoru, fungovaly lépe než dnes – mně se např. stalo, že jsem chtěla v pobočce své banky vybrat své peníze, bylo jsem odkázána na svou domovskou pobočku⁵⁰. Náš obchodník si v podstatě vybral „pobočku“, resp. obchodního partnera svého bankéře v místě, kde se mu to hodilo. Směnka slouží jako doklad o tom, že peníze vložil, a poukázka k tomu, aby si je zase vybral. Jednoduchý platební prostředek, řekněme. Z pohledu kampsora už se ale situace jeví odlišně. Kampsor od obchodníka získá peníze. Je to bankéř, takže si jistě za zprostředkování vezme určité procento, provizi nebo zkrátka požádá o určitou odměnu. Dost možná ale nic takového neudělá (nemáme zprávy, že by něco takového dělal). Zadarmo ale službu jistě neposkytuje. Jak si tedy vydělává na živobytí? Nejspíše tak, že peníze, které získá od obchodníka, půjčuje a z toho získává úroky. Podíváme-li se na směnku nyní, vidíme zcela odlišnou listinu: bankéř se zavazuje zaplatit určitou sumu peněz (prostřednictvím obchodníkem zvoleného obchodního partnera), kterou mu v podstatě obchodník zapůjčí do detence. V tomto případě se jistě jedná o zajišťovací instrument, protože kampsor má vůči obchodníkovi závazek, je si jej vědom a obchodník získává

⁵⁰ Nedávno jsem zažila situaci, kdy bylo potřeba vybrat větší sumu peněz v hotovosti na zaplacení zálohy na osobní automobil. Banka nejenže nebyla ochotna peníze poskytnout okamžitě, resp. týž den (nakonec peníze uvolnila za 4 dny), ale navíc bylo nutné vybrat peníze na pobočce, kde jsme registrováni – tedy na domovské pobočce, která se nachází několik desítek kilometrů od místa, kde měla být záloha složena.

k zajištění své pohledávky listinu, ve které je tento závazek kampsora specifikován a kampsorem podepsán.

3.2 Směnka jako platební nástroj

V občanském zákoníku minulém ani současném nebyly definovány hranice pro stanovení množství peněz, zřejmě proto, že jich nebylo potřeba. V trestním zákoníku⁵¹ je v § 137 takto definována škoda. Provedu-li analogii, částka většího rozsahu bude odpovídat alespoň 50.000,- Kč. V případě, že máme zaplatit větší částku, je směnka dobrou a pro obě dvě strany výhodnou alternativou k platbě hotovostní.

O jakou se bude jednat situaci. Představme si koupi majetku větší hodnoty, řekněme nemovitosti nebo automobilu. U nemovitostí, alespoň kupujeme-li je přes realitní kancelář (což je v dnešní době celosvětovým trendem, v některých zemích dokonce není povoleno uskutečňovat prodej-nákup nemovitosti bez realitních makléřů), je zcela obvyklé uzavírat před samotným podpisem kupní smlouvy smlouvu o smlouvě budoucí.

Smlouva o smlouvě budoucí (v tomto kontextu označována též jako dohoda o složení první části kupní ceny) je listinou, která potvrzuje majiteli-prodávajícímu zájem ze strany zájemce-kupujícího koupit danou nemovitost, a zároveň jej zavazuje tomuto zájemci-kupujícímu ji prodat. Obdobně, pro zájemce-kupujícího je tato listina zárukou, že mu majitel-prodávající neprodá nemovitost třetí osobě, ale zároveň se tento zavazuje nemovitost skutečně koupit a zaplatit. Pro zvýšení bezpečnosti bývá do takovéto dohody vložena klauzule o zaplacení první části kupní ceny, tzv. rezervační sumě, která přesahuje větší hodnotu. V případě, že kupující odstoupí od koupě, případně rezervační suma prodávajícímu jako náhrada ušlého zisku, jako odškodné za dobu, po kterou prodávající nemohl hledat

⁵¹ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

jiného zájemce, protože byl vázán dohodou. Pokud by došlo k tomu, že prodej nebude uskutečněn ze strany prodávajícího, vrátí se částka kupujícímu. Je zcela evidentní, že požadovaná rezervační suma musí být složena při podpisu dané dohody. Jelikož se ale jedná o sumu většího rozsahu, někdy vzhledem k celkové ceně nemovitosti dokonce o sumu značného rozsahu, nelze doporučit skládání hotovosti. Taková situace by byla nebezpečná jak pro kupujícího, který sumu musí přinést, tak pro realitního makléře, který ji zajisté ponese do banky, a v neposlední řadě pro prodávajícího, který nemá jistotu, že peníze jsou pravé, a že je tedy někdy uvidí. Směnka vlastní je v takovém případě velice vhodným řešením. Při podpisu rezervační dohody podepíše kupující směnku vlastní, ve které se zaváže zaplatit rezervační sumu. Následně odchází do banky (v dnešní době též do internetového bankovníctví) a nechává převést požadovanou částku bezpečně z účtu na účet. Pokud by tak neučinil, má realitní makléř v ruce jím podepsanou směnku, která je v případném soudním řízení snáze uplatnitelná než např. zmiňovaná rezervační dohoda. Vymáhání směnečné sumy je pak jednodušší, často bývá rovnou vydán platební rozkaz (viz další kapitoly).

Lepší vymahatelnost směnky na úkor rezervační dohody dokazuje i judikatura. Např. Nejvyšší soud České republiky⁵² jasně stanovil rezervační dohodu, resp. její ujednání o smluvní pokutě jako akcesorickém závazku za neplatné, protože realitní kancelář podle něj nedostatečně vystupovala jako zástupce prodávajícího. Skutkově se jednalo o situaci, jakou popisují výše: kupující složil rezervační sumu ve výši 60.000,- Kč, v době stanovené dohodou nedošlo k platnému uzavření smlouvy kupní, a to pro překážky na straně prodávajícího. Suma tak měla být, jako smluvní

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. července 2013, sp. zn. 33 Cdo 3448/2012, dostupné online z: <http://kraken.slv.cz/33Cdo3448/2012>

pokuta prodávajícího, vrácena kupujícímu, ale pro již zmiňovanou neplatnost se tak nestalo. Naproti tomu pozdější rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky⁵³ jasně dokazuje, že i když se později výstavce směnky vlastní odvolává na neplatnost hlavního závazku, směnka zůstává platná. V této kauze se jednalo o situaci, kdy kupující podepsala směnku vlastní jako zajištění rezervačního poplatku, později ale ze směnky neplnila z důvodu údajné neplatnosti rezervační dohody. Realitní kancelář proto kupující žalovala a soud vydal směnečný platební rozkaz. Ten nebrala kupující v úvahu (neodvolala se ani nezaplatila) a celá věc proto byla realitní kanceláří coby oprávněnou převedena do exekuce, kde věc vedla až k odvolání, jehož výsledkem bylo výše uvedené rozhodnutí NS.

Vrátím-li se ke zmiňované koupi automobilu, zajímavý je v této věci rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové⁵⁴. Zde byla situace opačná. Kupující zaplatil zálohu v hotovosti a na zbylou částku podepsala směnku vlastní. Kupující (žalovaný) zaplatil zálohu, ze směnky ale ani přes písemnou upomínku oprávněného (žalobce) neplnil. Žalobce se domáhal plnění z kupní smlouvy, kterou spolu s žalovaným na koupi automobilu uzavřeli. Okresní soud jeho žalobě vyhověl, avšak Krajský soud striktně odlišil závazek z kupní smlouvy a směnku, jakožto abstraktní cenný papír nezávislý na závazku, pro který vznikl. Ve zmiňovaném rozhodnutí soud uvedl, že nelze požadovat splnění kupní ceny, protože kupní cena byla zaplacená vydáním směnky, a je tedy třeba domáhat se plnění ze směnky, ostatně i v kupní smlouvě měly strany ujednáno, že „platba je provedena avalovanou směnkou...“. Je zde tedy jasně směnka definována jako platební

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. prosince 2012, č.j. 20 Cdo 3714/2011, dostupné online z: <http://kraken.slv.cz/20Cdo3714/2011>

⁵⁴ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. ledna 2004, pod č. j. 21 Co 468/2003-165

instrument, stejně, jako tomu činí tentýž krajský soud ve svém usnesení⁵⁵ ze dne 23. října 2002, č. j. 20 Co 229/2002-120. Rozsudek ze dne 19. ledna 2004 byl pak dne 19. října 2005 potvrzen Nejvyšším soudem.⁵⁶

Ačkoli se ve všech případech jedná o rozhodnutí, která byla vydána v souladu s dnes již neplatnou právní úpravou, domnívám se, že jsou tato rozhodnutí použitelná i v dnešní době, protože ze vztahů, na něž se rozhodnutí odvolávají, se nezměnilo ničeho.

Mám za to, že význam směnky jako platebního instrumentu pro větší částky ještě poroste. Poslanecká sněmovna schválila dne 24. září 2014 novelu zákonů o finančním trhu, která počítá se snížením limitu, pokud jde o platby v hotovosti, ze stávajících 350.000,- Kč na 270.000,- Kč. Nyní je zákon v rukách senátu⁵⁷. Trend omezování plateb v hotovosti je trendem celosvětovým. Po Švédsku, které avizuje plánované rušení bankovek a mincí již od roku 2012 se letos přidalo i Norsko. Informovala o tom Česká televize podle informací ČTK.⁵⁸

3.3 Směnka jako platební nástroj ve vztahu s přeshraničním prvkem

Srovnáme-li výše uvedené se situací v případech s evropským prvkem, jeví se situace obdobně. Směnka je v takovém případě poměrně snadno vymahatelná evropským platebním rozkazem.

Evropský platební rozkaz byl do práva EU zaveden Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 12. prosince 2006⁵⁹, uplatnit jej

⁵⁵Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23. října 2002, č. j. 20 Co 229/2002-120..

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. října 2005, č.j. 33 Odo 821/2004-189.

⁵⁷RÝDLOVÁ, Hana JUDr. Aktuálně v právu: Snížení limitu pro bezhotovostní platby. *Bulletin Advokacie*. 2014, č. 10, s. 22

⁵⁸Norsko by mohlo zrušit bankovky a mince, tvrdí studie. In: *Česká televize* [online]. 6.8.2014 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/282348-norsko-by-mohlo-zrusit-bankovky-a-mince-tvrdi-studie/>

⁵⁹Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu. dostupné online v českém jazyce z:

je možno od roku 2008. Jeho účelem je sjednocení a zjednodušení řízení o majetkových věcech (těch, které vyplývají z obchodněprávních nebo občanskoprávních vztahů mimo vztahy manželské, úpadky, sociální zabezpečení) s přeshraničním prvkem, kterým se ve vztahu k evropskému právu myslí, že alespoň jedna ze stran, je-li fyzickou osobou, má trvalé bydliště v jiném členském státě EU, nebo je-li právnickou osobou, má sídlo v některém jiném členském státě EU.

Stejně jako návrh na „český“ elektronický platební rozkaz (a koneckonců i platební rozkaz) je formulován tak, že jej může podat i běžný člověk i bez právního vzdělání či zastoupení, i návrh na vydání evropského platebního rozkazu je koncipován jako formulář, a taktéž veškerá komunikace se soudem funguje prostřednictvím formulářů. Soud, obdobně jako v řízení o platebním rozkazu, vyzve navrhovatele k nápravě nebo doplnění návrhu a v případě nesplnění informuje o důvodech odmítnutí. V opačném případě vydá do 30 dnů evropský platební rozkaz, který pak musí být⁶⁰ doručen žalovanému do vlastních rukou (právě z důvodu přeshraničnosti). Narozdíl od české úpravy, která rozlišuje mezi platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem a přímo směnečným (šekovým) platebním rozkazem⁶¹, evropská úprava, která byla inkorporována § 174b OSŘ vychází z jednotnosti platebního rozkazu a definuje jej jako „evropský platební rozkaz“ pro odlišení od tuzemského a vyjádření oné přeshraničnosti. U české úpravy je ale rozlišení mezi platebním rozkazem a směnečným platebním rozkazem dnes již spíše terminologické (a upozorňující na titul, z něhož je rozkaz vydáván), protože novelizací provedenou zákonem č. 45/2013 Sb. , zákon o obětech trestných

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/116023_cs.htm

⁶⁰ podle § 174b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ platební rozkaz viz § 172 OSŘ, elektronický platební rozkaz viz § 174a OSŘ, směnečný (šekový) platební rozkaz viz § 175 OSŘ

činů a o změně některých zákonů⁶² byla v § 175 OSŘ zaměněna původní lhůta pro splatnost směnečného platebního rozkazu nejprve ze 3 dnů na 8 a následně z 8 na 15 dní, čímž odpovídá lhůtě uvedené v § 172 OSŘ pro platební rozkaz.

V mezinárodním právu soukromém bude pak situace poněkud obtížnější, protože bude potřeba stanovit rozhodné právo. První, kde je třeba hledat při stanovování rozhodného práva, je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 z dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)⁶³. To však čl. 1 odst. 2 písmeno d) výslovně vylučuje aplikaci nařízení vztahy vyplývající z směnek vlastních čicích. Zcela shodná je úprava v čl. 1 odst. 2 písmeno c) Nařízení⁶⁴, které také tradičně používáme pro stanovení rozhodného práva. Opustím-li evropskou úpravu, Vídeňská úmluva o smluvním právu⁶⁵, přejatá do českého právního řádu vyhláškou ministra zahraničních věcí ze dne 4. září 1988, publikované ve Sbírce zákonů pod číslem 15/1988, nově přejata do sbírky mezinárodních smluv a nařízení pod číslem 9/2014, o směnkách také mlčí. V souladu s hierarchií právních předpisů následuje tuzemský ZMPS⁶⁶, který upravuje směnečnou a šekovou způsobilost, a to v § 31 a § 32. Zajímavostí je, že § 31, respektive jeho odst. 1 „*Způsobilost osoby zavazovat se směnečně nebo šekově se řídí právním řádem státu, jehož je občanem. Prohlašuje-li toto právo za rozhodující právo jiného státu, použije se práva tohoto jiného státu.*“ je výjimkou ze zásady vyloučení zpětného a dalšího odkazu (v tomto

⁶² Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁶³ nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 z dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

⁶⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)

⁶⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 4. září 1988, publikovaná pod č. 15/1988 Sb., o vídeňské úmluvě o smluvním právu.

⁶⁶ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

případě se jedná o další odkaz), jak jsou definovány např. v čl. 20 nařízení Řím I. nebo v čl. 24 nařízení ŘÍM II. Směnkám se pak v ZMPS věnuje také § 43, který upravuje formu směnečného a šekového prohlášení a protestu. Směnka, o které nyní pojednávám v souvislosti s koupí zboží většího rozsahu, může být označena doložkou „bez protestu“, pak se § 43 nebude aplikovat. Bude-li ze směnky žalovat občan ČR nebo právnická osoba se sídlem v ČR, bude postupovat podle standardních principů mezinárodního práva soukromého s tím, že se přihlédne k právní úpravě v místě bydliště nebo sídla žalovaného. Obecně ale lze říct, že je tendence o zachování platnosti směnky (není-li zachována podle jednoho právního řádu, pak je snaha, aby byla zachována, pokud to umožňuje jiný právní řád).

Co se týče příslušnosti soudu, je třeba hledat v nařízení Brusel I⁶⁷, na jehož aplikaci apeluje např. poměrně aktuální rozsudek Soudního dvora EU⁶⁸, který byl vydán na základě předběžné otázky Městského soudu v Praze. Ten žádal o výklad ustanovení čl. 5 bodu 1 písm. a) předmětného nařízení, který zní:

„ 1) Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o němž se jedná, byl nebo měl být splněn.“

v souvislosti s ustanovením čl. 15 odst. 1, které zní:

⁶⁷Nařízení (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁶⁸ Rozsudek soudního dvora EU ze dne 14. března 2013, ve věci C-419/11.

„Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, se příslušnost určuje podle tohoto oddílu [...],

- a) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky;*
- b) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí nebo*
- c) ve všech ostatních případech, kdy byla smlouva uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností.“*

V tomto sporu se jednalo o blankosměnku, kterou vystavila společnost Feichter – CZ s.r.o. se sídlem v Brně na řad České spořitelny a.s. se sídlem v Praze. Směnka byla podepsána panem G. Feichterem, fyzickou osobou s bydlištěm v Rakousku, jednak z pozice jednatele společnosti, a jednak jako fyzickou osobou s doložkou per aval. Údaje o splatnosti, sumě a platebním místě pak v souladu se smlouvou o vyplňovacím právu směnečném doplnila Česká spořitelna. Soud si kladl otázku, zda bude jeho příslušnost určena podle pravidel pro spotřebitelské smlouvy, zda vůbec spor remitenta proti směnečnému rukojmímu ze směnky vlastní může být považován za nárok ze spotřebitelské smlouvy, jak je uvedena v čl. 15 odst. 1 předmětného nařízení, protože pokud ano, musel by soud předat věc rakouskému soudu, jakožto soudu místa bydliště spotřebitele, jak stanoví čl. 16 odst. 2 nařízení.

Soud konstatoval, že se v daném případě nejedná o spotřebitele, protože jeho definice směřuje k ochraně soukromé osoby jednající mimo vztahy profesionální a podnikatelské povahy, kdežto zde se jedná o případ jednání podnikatelského. Jak stanoví bod 36 „Je totiž nesporné, že se směnečný rukojmí ve věci v původním řízení zaručil za závazky společnosti, jejímž je jednatelem a v níž má většinový podíl.“

Pro praxi tedy platí, že je potřeba zjistit, zda osoby jednají ze svého soukromého nebo profesionálního postavení. Bude-li jedna ze stran jednat soukromoprávně, bude směnka považována za závazek ze spotřebitelské smlouvy a příslušným se stane soud v místě jeho bydliště. V opačném případě bude příslušným soud dle volby žalobce, vždy ale tak, aby byla příslušnost předvídatelná. Soud stanovil, že typicky jím bude například místo plnění, není proto možné blankosměnkou spekulovat na co nejvýhodnější příslušnost soudu, bez toho, aby mělo platební místo nějaký vztah k závazku. Pokud se ale na takovém místě strany dohodnou ve vyplňovací směnečné smlouvě, soud svou příslušnost potvrdí, je-li dána kolizními normami jeho právního řádu. Co se výkonu rozhodnutí týče, je možné rozhodnutí z jednoho členského státu vykonat i v jiném členském státě, za podmínky závaznosti nařízení v obou státech, a to i tehdy, má-li povinný bydliště ve třetím státě. Aby byla směnka platná a příslušnost snadno určitelná, judikoval Vrchní soud v Praze⁶⁹, že platební místo musí být dáno dostatečně určitě, zdůvodnil, že *„směnka je neomezitelně převoditelný cenný papír, její oběh tedy zákon přímo předpokládá (...) v úvahu přichází i indosace na zahraniční subjekt, u něhož znalost použité zkratky ani nelze předpokládat“*. Názor Vrchního soudu již potvrzoval názor Krajského soudu v Plzni⁷⁰, Vrchnímu soudu alenedal za pravdu NS⁷¹, kterýsice potvrdil

⁶⁹rozsudkem ze dne 16. srpna 2012, pod č.j. 12 Cmo 142/2011-104

⁷⁰sp. zn. 49 Cm 302/2010

důležitost místa placení jakožto náležitosti směnky, jejíž absence má za následek neplatnost této směnky, není ale nutné, aby název místa odpovídal skutečnému názvu obce, protože ten se může měnit, je ale zapotřebí, aby místo bylo určeno tak, aby nevznikly pochybnosti o tom, které se jím myslí. Nejvyšší soud, na rozdíl od nižších soudů, považoval označení místa placení jako „K. Vary“ za zcela dostačující. Obecně lze proto doporučit co nejjasnější určení místa, aby ani ve vztahu s přeshraničním prvkem nemohlo dojít k nejasnostem, které by vedly ke zneplatnění směnky.

Rozsudek je také přelomový v oblasti svobodně přijatého závazku, soud kladl otázku, zda lze považovat za svobodně přijatý závazek, pokud zavázaný nezná platební místo. Soud judikoval, že je-li místo určeno ve vztahu k závazku (ne tedy zcela libovolně, jak uvádím výše) a na základě vyplňovací směnečné smlouvy, jedná se o svobodně přijatý závazek.

V souvislosti s tímto rozsudkem Soudního dvora Evropské Unie je třeba zmínit, že s platností od ledna 2015 bude stávající nařízení Brusel I. nahrazeno přepracovaným, novelizovaným nařízením Brusel I. bis.⁷² Dotčený článek 5 se v totožném znění objevuje v přepracovaném nařízení jako článek 7 v oddíle 2, uváděný článek 15 je pak nově zařazen do oddílu 4 Příslušnost u spotřebitelských smluv jako článek 17.

3.4 Směnka jako zajišťovací instrument v obchodním styku

Směnka zajišťovací není definována zákonem, ale vyvinula se praxí. Její princip spočívá v tom, že její uplatnění přichází na řadu až jako sekundární možnost, pokud není splněn primární závazek. *„Zajišťovací směnka má být použita věřitelem jen tehdy, když není řádně a včas splněn*

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. února 2013, č.j. 29 Cdo 3817/2012.

⁷² nařízení (ES) ze dne 12. prosince 2012 č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění)

*závazek z kauzálního vztahu.*⁷³ Jejím účelem je usnadnění a urychlení vymáhání plnění, které jistě zlepšením postavení věřitele garantuje. Zajišťovací směnku je vhodné podložit směnečnou smlouvou (smlouvou o zajištění závazku směnkou). Taková smlouva není a ani nebyla právně definována, její existenci lze odvozovat z možnosti uzavření inominátních smluv, tak, jak byly tyto původně definovány pro občanskoprávní styky § 51 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník⁷⁴, a pro vztahy obchodního charakteru § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník⁷⁵ a nyní je nalezneme v § 1746 odst. 1 NOZ, který předjímá neexistenci uzavřeného počtu smluvních typů. Tato smlouva pak bude obsahovat kromě identifikace účastníků a vymezení (kauzálního) závazku, jak je u smluv běžné, také závazek vystavit směnku, která bude tento kauzální závazek zajišťovat (tedy právě směnku zajišťovací), závazek tuto směnku akceptovat a případně ji opatřit rukojemským prohlášením.

Směnka jako zajišťovací instrument bude mít odlišné postavení v soudních sporech z toho důvodu, že na rozdíl od směšky platební, o které pojednávám v předchozích kapitolách, bude závislá na původním závazku, bude mít tedy faktickou akcesorickou povahu, někteří autoři označují tuto vlastnost za „nepravou akcesoritu“⁷⁶. Jestliže soud v případě uvedeném výše⁷⁷ konstatoval jako irrelevantní platnost smlouvy nebo její aplikaci, v případě zajišťovací směšky bude právě toto první otázkou, kterou si bude klást. Na druhou stranu ale není vyloučeno odloučení zajišťovací směšky od původního závazku převodem této směšky. *„Osamostatnění zajišťovací směšky je takový převod zajišťovací směšky nebo zajištěné pohledávky,*

⁷³KOTÁSEK, Josef.: Funkce směšky a její použití u spotřebitelských úvěrů. Obchodní právo, 2002, č. 2, s. 2136

⁷⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶CHALUPA, Radim: Zajišťovací směška. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 61

⁷⁷ Viz str. 33

*případně obou těchto předmětů právních vztahů, jehož důsledkem je oddělení směnečného věřitele od věřitele zajištěné pohledávky.*⁷⁸V takovém případě dojde k dualitě, která může vést až ke dvojímu plnění. Zákonem není taková situace vyloučena, může k ní dojít třemi způsoby:

- 1) dojde-li k převodu pohledávky
- 2) dojde-li k převodu zajišťovací směňky
- 3) dojde-li k převodu směňky na jednoho věřitele a převodu pohledávky na druhého (tento postup nebude zřejmě úplně obvyklý)

Pro věřitele bude tato situace mnohdy snadnějším řešením než soudní spor, byť se převod směňky zpravidla uskuteční za nižší cenu, než kterou směňka zajišťuje.

Pro dlužníka naopak může být situace značně nepříjemná, v obchodním styku může například dojít k tomu, že směňku získá některý ze stakeholders, tedy osoba mající vliv na podnikajícího dlužníka, a tento vliv se pak držením směňky ještě prohloubí. Bude-li dlužník schopen prokázat vědomé způsobování škody novým majitelem, může dlužník klást námitky. Proti majiteli, který nejedná vědomě na škodu dlužníka kauzální námitky uplatňovat nelze, v úvahu přicházejí pouze relativní námitky zakládající se na přímém vztahu dlužníka a nového majitele směňky.

4. BANKA JAKO NEPŘEHLÉDNUTELNÝ SUBJEKT SMĚNEČNÝCH VZTAHŮ

V dnešní době je velice populární upozorňovat na obchodní vztahy typu B2B (z angl. Business to business), tedy vztahy v širším pojetí chápané jako vztahy mezi podnikateli (ať už je forma jejich podnikání jakákoli) a obchodní vztahy typu B2C (z angl. Business to Customer), tedy vztahy podnikatele se zákazníkem, vztahy s tzv. „slabší stranou“. Ani jeden z těchto vztahů by nemohl existovat, kdyby neexistoval vztah, který zde pro

⁷⁸CHALUPA, Radim: Zajišťovací směňka. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 86

zjednodušení (a dotvoření atmosféry) nazvu jako BA-BU, bank-business, vztah mezi podnikatelem a jeho bankou (k tomu může být ekvivalentní nutnost vztahu BA-CU, tedy bank-customer). Banka může být podnikatelským silným spojencem, ochráncem, ale ze své pozice také nebezpečným protivníkem, nesplní-li podnikatel své závazky.

Příkladem kdy bude ve vztahu BA-BU užito směnky jakožto zajišťovacího instrumentu, je depotní směnka. Ta může být vydána buď jako směnka vlastní (podnikatel se zavazuje) nebo jako směnka cizí (banka vyzývá podnikatele, aby zaplatil), vždy má ale formu blankosměnky. Tato depotní směnka je, jak název napovídá, deponována u banky jako listina zajišťující bankou poskytnutý úvěr. Pokud podnikatel úvěr nesplatí řádně a včas, doplní banka na směnku dlužnou částku vč. úroků z prodlení a předloží ji podnikateli k proplacení. Tato směnka má velice praktické využití, uvedu příklad. Podnikatel A dodává hračky do jednoho hračkářství podnikateli B. Protože ví, že není jediným dodavatelem hraček v okolí, snaží se být pro hračkářství B co nejpřitažlivější, tlačí ceny dolů a s hračkářstvím si domluví, že nemusí žádné zboží platit dříve, než až skutečně dorazí na prodejnu. Podnikatel A ale dováží hračky z čínského podniku C, kterého obchodní vztah A-B nezajímá, chce peníze předem a díky své síle na trhu vyžaduje soulad s tradičními obchodními podmínkami INCOTERMS – EXW (tedy ex works – k převzetí rizika i nákladů dochází u vrat výroby). Podnikatel A se proto obrátí na svou banku, kde si zřídí krátkodobý úvěr zajištěný depotní směnkou – získá finance na zaplacení podnikateli C a jakmile zboží dorazí a on jej předá podnikateli B a dostane od něj zaplacení, splatí úvěr a směnka pozbude platnosti (podnikatel B na směnku vyznačí její zaplacení a uloží ji do dokladů).⁷⁹

⁷⁹DVOŘÁK, Petr: *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vydání, Praha: Linde, 2005, str. 470

Vezměme si nyní situaci, kdy podnikatel A má lepší postavení ve vztahu k podnikateli B, a tento mu pro zajištění nákupu zboží vystaví vlastní směnku. Podnikatel A nakoupí zboží u podnikatele C a dodá jej podnikateli B, ale podnikatel B ještě nemusí platit, protože směnka ještě není splatná. Podnikatel A ale opět potřebuje překlenout období mezi platbou za zboží, za které zaplatil on a platbou za zboží, které ještě zapláceno nebylo. Obrátí se proto na svoji banku, která mu otevře tzv. eskontní úvěr tím, že od něj odkoupí směnku vystavenou podnikatelem B s odpočtem za úrok, který se počítá z doby mezi eskontem a splatností směnky, a poskytne mu finance. Specifikem tohoto úvěru je, že jej nikdy nesplácí podnikatel A, ale směnečný dlužník – podnikatel B. Banka si ale tuto směnku nemusí ponechat do splatnosti, může ji tzv. reeskontovat. Pro snížení rizika banka zpravidla nepřijme směnku se splatností delší než 1 rok, jedná se tedy o krátkodobý úvěr. Z toho důvodu je pro podnikatele A vhodný jako úvěr tzv. „překlenovací“.⁸⁰

Budeme-li dále upravovat tento příklad, nastane třeba také situace, kdy směnku vydá podnikatel A podnikateli C – opustíme již tedy rámec vnitrostátního, tuzemského, obchodního styku a přeneseme se do oblasti obchodního styku mezinárodního. I zde může hrát banka důležitou roli, a to jak banka, která je ve vztahu BA-BU(A), tak banka ze vztahu BA-BU(C). V tomto případě bude využit upravený eskontní úvěr – tzv. úvěr negociační. Ten spočívá v tom, že exportér - v našem případě podnikatel C vystaví směnku cizí, kterou odkoupí jeho banka (banka C), jakožto banka tzv. negociační, na základě příslibu banky podnikatele A (banka A – v postavení směnečného rukojmího). Celou transakci je také možné provést pouze s jednou bankou, která odkoupí od podnikatele C jeho směnku vystavenou

⁸⁰DVOŘÁK, Petr: *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vydání, Praha, Linde, 2005, str.524

podnikatelem A – podnikatel C tak dostane peníze ihned, podnikatel A se stává dlužníkem banky, přičemž jeho závazek je opět zajištěn směnkou.⁸¹

Pro zvýšení jistoty na trhu, a to zvláště jedná-li se o mezinárodní obchodní styk, je dobré využít tzv. akceptační úvěr. Tento bankovní produkt není úvěrem v pravém slova smyslu. Jedná se o situaci, kdy podnikatel A vystaví cizí směnku, kterou bude chtít zaplatit podnikateli C v zahraničí. Tuto směnku od něj převezme jeho banka (tzv. akceptační) spolu s finančními prostředky pokrývajícími plně směnečnou sumu.⁸² Banka se tak stává směnečným dlužníkem, avšak prostředky pro splnění závazku v případě dospělosti směnky nečerpá ze svého, ale z prostředků podnikatele A. Podnikatel C má tak jistotu, že peníze skutečně obdrží (banka je jistě důvěryhodnějším obchodním partnerem než podnikatel v cizině). Podíváme-li se blíže na tento případ, povšimneme si jistě výrazné podobnosti s původní směnkou ve 12. století. Banka totiž stejně jako kampsor většinou nebude vyplácet peníze přímo, ale prostřednictvím svého obchodního partnera. Jak judikoval Nejvyšší soud⁸³, bude zcela na odpovědnosti banky, jakého obchodního partnera si zvolí, nelze přenášet odpovědnost na klienta, který neměl možnost volbu toku finančních prostředků ovlivnit.

5. SMĚNKA VE SPOTŘEBITELSKÝCH VZTAZÍCH

Směnka ve spotřebitelských vztazích není v českém právním prostředí úplně tradičním instrumentem, v posledních zhruba dvaceti letech se ale těší veliké oblibě, a to i přesto, že jsou směnky pro širokou veřejnost nepříliš pochopitelné, situace se tak příliš nezměnila od vydání

⁸¹ tamtéž, str. 526

⁸² tamtéž, str. 542

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.1.2003 pod sp.zn. 29 Odo 690/2001

článek I. Rozové⁸⁴, ve kterém se autorka zabývala rozbořením případů, kdy práva neznalí spotřebitelé pod domněnkou výhodnosti podepsali směnky i tehdy, kdy již bylo za zboží zapláceno jiným způsobem nebo jinou směnkou. Směnku spotřebitelskou lze v podstatě označit za směnku zajišťovací, užívanou ve světě v oblasti spotřebitelských úvěrů. Pro spotřebitele-směnečného dlužníka je nepříznivé především důkazní břemeno oprávněnosti námitek a zásada koncentrační, která zakládá povinnost uplatnit námitky včas a řádně je odůvodnit. S ohledem na obecnou úpravu ochrany spotřebitele zde pro podnikatele platí poněkud přísnější pravidla, jako nutnost hlubší informovanosti spotřebitele podnikatelem a podnikatelskou odpovědnost a důkazní břemeno. V České republice jsou směnky spotřebitelské, tedy směnky sloužící ke splacení nebo zajištění splacení spotřebitelského úvěru zakázány.⁸⁵

V předchozí části mé práce jsem jako příklad spotřebitelské směnky uváděla použití směnky pro složení rezervační částky na koupi nemovité věci či automobilu. Tyto příklady pochopitelně nebudou spotřebitelskými směnkami za předpokladu, že směnečným dlužníkem bude podnikatel, který tak bude činit z titulu svého podnikatelského oprávnění, bude tedy kupovat nemovitou věc nebo věc movitou pro účely svého podnikání, ne pro účely uspokojování svých vlastních potřeb. Hranice mezi spotřebitelskou směnkou a směnkou užitou v obchodním styku tak může být velice nejasná a pro její odhalení nepostačí někdy ani identifikace směnečného dlužníka, je potřeba hledat i důvod, pro který osoba směnku podepisuje.

⁸⁴Editorial I. Rozové, TEST, č. 3/1998, s. 3.

⁸⁵ § 18 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů

6. MOŽNOSTI TÝKAJÍCÍ SE VYMÁHÁNÍ SMĚNKY

Doposud jsem se zabývala pouze rozbořem situací, za kterých lze směnku doporučit k použití v obchodním styku. Nyní se ale dostávám k situaci, kdy podnikatel, který má svou pohledávku zajištěnou právě směnkou, uplatňuje tuto u dlužníka a tento odmítá poskytnout slíbené plnění. Podnikatel má nyní několik možností: uplatnit směnku u soudu, na základě rozhodnutí soudu případně uplatnit směnku v exekučním řízení, vymáhat ji na vedlejších dlužnících nebo tuto směnku prodat, indosovat. V následujících kapitolách jednotlivé varianty rozeberu, kde hovořím o „podnikateli“, může se jednat také o obchodní společnost.

6.1 Prezentace k placení

Jak již bylo zmíněno jak v předchozích kapitolách, tak v úvodu této části mé práce, směnku lze uplatnit v občanskoprávním řízení u civilního soudu. Než dojde k samotnému podání návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu, musí být směnka předložena věřitelem k proplacení, pro což samozřejmě platí určitá pravidla. Směnka má podle ZSŠ⁸⁶ stanovenou splatnost, v úvahu přichází splatnost na viděnou, na určitý čas po viděné, na určitý čas po datu vystavení nebo na určitý den, přičemž podle §33 odst. 2 je v případě uvedení jiné doby splatnosti směnka neplatná.

Pro podnikatele-věřitele bude nejvýhodnější vydat vista směnku, tedy směnku se splatností na viděnou. V takovém případě je lhůta pro předložení směnky k proplacení stanovena ZSŠ na 1 rok od data vystavení, lze se ale od této podmínky odchýlit⁸⁷, a to oběma směry – výstavce může tuto lhůtu prodloužit i zkrátit, zkrátit lhůtu může též indosant. Výstavce má také právo

⁸⁶ Viz § 33 an. ZSŠ

⁸⁷ § 34 odst. 1 ZSŠ je dispozitivním ustanovením

stanovit možnost předložení až po určitém datu. Celkově je tato varianta pro podnikatele-věřitele výhodná právě ve variabilitě doby uplatnění.

Pro podnikatele-dlužníka bude naopak z mého pohledu nejlepší variantou směnka vystavená na určitý den, protože tak má dlužník jasnou představu o tom, kdy bude vyzván k placení. Pokud podle §42 v souvislosti s § 38 ZSŠ nepředloží nejpozději do dvou pracovních dnů od data uvedeného na směnce (platí i pro směnku na určitý čas po viděné nebo po datu vystavení), může dlužník složit směnečný peníz u příslušného soudu, a to na náklad a odpovědnost vlastníka směnky.

Směnka musí být, jak už bylo popsáno výše, předložena, vlastník ale nemusí vůbec dát směnku z ruky, stačí, pokud ji předloží tak, aby si ji dlužník mohl bez obtíží přečíst. Předkládá ji nejen směnečný věřitel, ale i zástavní indosatář nebo prokuraindosatář. Směnečná pohledávka je tzv. odnosná⁸⁸, věřitel si proto přijde pro plnění k dlužníkovi, s výjimkou směnky domicilované, která se předkládá domicilátovi, a tedy v místě uvedeném na směnce. V obou případech se mohou strany dohodnout jinak, to neplatí o ostatních směnečných dlužnících, fyzických i právnických osobách, kterým musí být předloženo primárně v místě uvedeném na směnce, a není-li takového, pak v místě jejich bydliště, resp. sídla. V dnešní době, kdy je běžná odlišnost trvalého a skutečného bydliště může být pro vlastníka směnky problém bydliště zjistit. Věřitel sice může předložit směnku k placení kterémukoli z dlužníků nehledě na to, v jakém pořadí se zavázali, přednost má ale vždy hlavnímu směnečnému dlužníkovi nebo jeho zástupci-domicilátovi.⁸⁹ Otázky panují také ohledně denní doby, ve které je možné prezentaci k placení učinit. Zákon explicitně o denní době hovoří jen v případě protestace, kterou je možno podle § 85 ZSŠ uplatnit v době mezi

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ tamtéž

devátou a osmnáctou hodinou. Argumentem a minori ad maius docházím k závěru, který potvrzuje také Kovařík,⁹⁰ že ustanovení⁹¹ týkající se prezentace k placení lze vykládat obdobně, a předložit k placení je směnku možné ve všední den v době od 9 do 18, nedohodnou-li se strany jinak. Podívám-li se na splatnost z druhé strany, z pohledu dlužníka, který by měl být jakožto slabší strana pod ochranou zákona, situace je poněkud odlišná v právech. Dlužník nemůže požadovat po věřiteli, aby přijal plnění před stanoveným datem (resp. před vyzváním v případě vista směnky), směnečník, který by platil před uvedenou splatností se tak vystavuje nebezpečí.⁹² Směnečník může plnit částečně a vlastník směnky je povinen takové plnění přijmout, toto vyznačit na směnku a tuto skutečnost napsat také do potvrzení, které si směnečník ponechá.

Zákon směnečný a šekový na možnost nezaplacení směnky pamatuje v oddíle 7⁹³. Majitel směnky může při splatnosti vykonat postih proti indosantům, výstavci i dalším osobám, které jsou směnečně zavázané. O nezaplacení se vystavuje protest pro nezaplacení, a to ve lhůtě dvou pracovních dnů u směnky splatné v určitý den nebo v určitý čas po datu vystavení nebo viděné, u směnky na viděnou je lhůta pro učinění protestu stanovena na den následující po uplynutí lhůty pro prezentaci, o které jsem psala výše. O odepření zaplacení dává vlastník směnky vědět svému indosantu (a směnečnému rukojmímu), ten zase svému, a takto ve lhůtách dvou dnů až k výstavci směnky. V případě nejasností ohledně adresy může být indosant přeskočen, panuje názor, že pokud adresa není čitelná, nebere se v úvahu, zda je ve skutečnosti majiteli směnky jeho adresa známa. Společně s indosanty je vyrozuměn také výstavce směnky, a to výstavce směnky cizí.

⁹⁰ KOVAŘÍK, Zdeněk: Směnka a šek v české republice. 3. vydání, Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2000. s. 184.

⁹¹ § 72 ZSŠ

⁹² §40 odst. 1, 2 ZSŠ

⁹³ § 43 an. ZSŠ

Kovařík⁹⁴ uvádí neodůvodněnost aplikace tohoto pravidla na výstavce směnky vlastní slovy, že tento „o těchto okolnostech vědět má nebo musí, neboť jemu byla směnka prezentována“. Autor uvádí jako zvláštní případ domicilovanou směnku, u které je ale opět starostí přímého dlužníka zajistit si informace ohledně své směnky. Dalším účastníkem směnečného vztahu, který bude informován, je rukojmí. Rukojmí indosantů mohou být podle § 45 odst. 3 ZSŠ přeskočení nebo opominuti, avšak avalisté trasáta opomenuti být nemohou. Pro avalistu přímého dlužníka platí, že nemůže být adresátem.

Tato notifikace je podle ZSŠ⁹⁵ nutná, jedná se totiž o upozornění, že se směnka dostala do nouze a je tedy směnkou nuznou⁹⁶. Zatímco pro účastníky notifikačního vztahu máme formální označení „notifikant“ a „notifikát“, forma oznámení stanovena není, je možné tak učinit vrácením směnky.

6.2 Předžalobní výzva

Než podá věřitel žalobu na peněžité plnění, měl by podle novely OSŘ dlužníkovi zaslat předžalobní výzvu. Činí tak na adresu jemu známou. Panuje otázka, zda je tato výzva skutečně nezbytná, přináší s sebou další čas a náklady (právní radou počínaje a poštovním konče) a fakticky se zde jedná o duplicitu výzev, protože samo předložení může být považováno za výzvu. Novelou občanského řádu s účinností od 1. ledna 2013 bylo do OSŘ vloženo ustanovení § 142a, které jako podmínku přiznání nákladů řízení zavádí právě předžalobní výzvu, která musí být zaslána nejpozději 7 dní před podáním návrhu na zahájení řízení. Pokud tak věřitel neučiní, může soud přihlédnout k vážným důvodům, pro které tak nemohl učinit. Zatímco v případě námitek nepředložení směnky k proplacení leží důkazní břemeno podle rozsudku Nejvyššího soudu⁹⁷ na straně dlužníka, v případě

⁹⁴KOVAŘÍK, Zdeněk *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, str. 269

⁹⁵ Srov. § 45 ZSŠ

⁹⁶KOVAŘÍK, Zdeněk *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, str. 267

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 7. 2005 vydaný pod sp. zn. 29 Odo 900/2004

předžalobní výzvy je důkazní břemeno na straně věřitele, je proto dobré poslat ji doporučeně poštou a uschovat si podací lístek nebo dodejku, § 142a OSŘ nestanoví nutnost prokázat doručení této výzvy nebo její přečtení dlužníkem. Oproti prezentaci, u které je na vlastníku směnky zjistit si bydliště dlužníka, zde se výzva zasílá na poslední známou adresu. Otázkou je, zda je v dnešní době, a zvláště v podnikatelském styku, možné zasílat přežalobní výzvy datovou schránkou. Osobně se domnívám, že to možné je. Datová schránka, zřízená na základě zákona⁹⁸, je elektronickým úložištěm zřízeným a spravovaným Ministerstvem vnitra ve spolupráci s Českou poštou, resp. Telefónicou O2 Czech Republic, která zajišťuje informační systém. Podle zákona slouží ke komunikaci mezi orgány veřejné moci navzájem a ve vztahu k fyzickým a právnickým osobám.

Zatímco fyzické osobě se podle §3 uvedeného zákona zřizuje schránka na základě dobrovolné žádosti, právnické osobě se podle § 4 an. sice také zřídí datová schránka na žádost, ale obligatorní. Ve vztahu mezi podnikateli by tak datovou schránku měli mít všichni účastníci a Ministerstvo vnitra České republiky by z titulu zřizovatele a správce této sítě mělo být garantem funkčnosti a věrohodnosti takové cesty doručování. Při práci s datovou schránkou není možné zamlčet důkazy, ačkoli se data z datové schránky automaticky po určité době vymazávají, zůstávají o datech záznamy, ke kterým mohou mít úřední osoby přístup. Přesto bych doporučila vytisknout si potvrzení o odeslání zprávy, ze které je jasné patrné, kdo, kdy a komu zaslal jakou zprávu a s jakými přílohami. JUDr. Koukal a Mgr. Hanková z Rödl & Partner, v.o.s.⁹⁹ se k problematice

⁹⁸Zákon o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů. In: *Sbírka zákonů*. 2008, 300/2008.

⁹⁹KOUKAL, Pavel a Lenka HANKOVÁ. PŘEDŽALOBNÍ VÝZVA K PLNĚNÍ PODLE 142A OBČANSKÉHO SOUDNÍHO ŘÁDU. *Epravo.cz* [online]. 5.5.2014, č. 94049 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/predzalobni-vyzva-k-plneni-podle-142a-obcanskeho-soudniho-radu-94049.html>

staví opatrněji, Polák z WeinholdLegal datovou schránku uvádí jako samozřejmost při doručování právě právnické osobě.¹⁰⁰ Kromě včasného podání si podnikatel musí dát pozor také na formulaci výzvy, informovat o možném soudním řízení by podnikatel měl, ačkoliv to zákon explicitně neukládá, nesmí se ale dopustit výhružky.

Funkcí výzvy (kromě výše uvedené pojistky náhrady nákladů řízení) je podle Hrnčířika¹⁰¹ patero: upozorňující, poučovací, vysvětlující, dokumentační a preventivní. Právě posledně zmíněná, preventivní, se opírá o možnost dobrovolného splnění závazku bez nutnosti přistoupit k soudnímu řízení. Je nutné si uvědomit, že se zde jedná o obchodní styk, a není proto nejlepší zpřetrhat vazby výhružkami. Jistě by bylo možné namítat, že protistrana pod sebou, obrazně řečeno, řeže větev spolupráce už tím, že dluží. V některých dobách a některých odvětvích (sezónní práce především) se tak ale stává a pro jedno pochybení nemusí být rozumné zcela rozvázat spolupráci. Podnikatel by mohl porušit také s §175 trestního zákoníku (trestný čin „vydírání“), který chrání svobodu rozhodování člověka a vyhrožování soudem by mohlo být kvalifikováno jako pohrůžka jiné těžké újmy.¹⁰²

Případem muže, který zasílal dlužnici výzvy k zaplacení s pohrůžkami exekuce a dražby jejího majetku projednával Okresní soud pro Prahu-východ ¹⁰³a pro další případy konkretizoval Nejvyšší soud.¹⁰⁴ Muž byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání deseti měsíců s podmínkou na osmnáct měsíců. Nutno podotknout, že pan A.S. podnikal v poskytování

¹⁰⁰POLÁK, Milan. Pozor na novou povinnost: Předžalobní výzva u pohledávek. *WeinholdLegal* [online]. 2013 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: http://www.weinholdlegal.com/upload/actuality/file/2171-Pozor_na_novou_povinnost_Aktualne_blog.pdf

¹⁰¹HRNČIŘÍK, Vít. Výzva k zaplacení aneb čím vším je věřitel oprávněn hrozit. *Právní rádce* [online]. 15.12.2010 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-48644740-vyzva-k-zaplaceni-aneb-cim-vsím-je-veritel-opravněn-hrozit>

¹⁰²ŠÁMAL, Pavel. a kol., Trestní zákoník II. Komentář, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2010, str. 1572

¹⁰³ Rozsudek Okresního soudu pro Prahu-východ ze dne 17. 4. 2009, č.j. 1 T 50/2009

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. června 2010, č.j. 3 Tdo 465/2010

služeb v oblasti vymáhání dluhů a pohledávek, tato činnost mu byla soudem na dobu osmnácti měsíců zakázána. Konkrétně se pak vyjádřil Nejvyšší¹⁰⁵: „Jestliže proto věřitel pouze upozorní dlužníka, že pokud mu nezaplatí dluh, který vznikl trestným činem dlužníka, podá na něj trestní oznámení, nedopouští se tím trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 trestního zákona. Tohoto trestného činu se však dopouští v případě, že dlužníkovi vyhrožuje uložením vysokého trestu odnětí svobody způsobem, k němuž není oprávněn.“

6.3 Uplatnění směnky u soudu

Pokud ani přes předložení k placení a předžalobní výzvu není dluh zaplacen, může se podnikatel obrátit na soud s žalobou na zaplacení. Probíhá-li vše hladce, podnikatel ve velmi krátké době po podání návrhu bez nařízení jednání obdrží směnečný platební rozkaz, který dlužníkovi přikazuje zaplatit dlužnou částkou podloženou směnkou.

Podmínkou uplatnění u soudu je, jak již bylo uvedeno výše, předchozí předložení směnky dlužníkovi k proplacení, tj. v určité době splatnosti – na viděnou, po konkrétním datu apod. a na určitém místě) a pochopitelně nezaplacení dlužné částky, neboť nelze vymáhat splněný dluh.

Pokud by byl dluh uhrazen bez písemného potvrzení a obchodník přesto uplatnil u soudu směnku jako neproplacenou, dopustil by se trestného činu podvodu podle § 209 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, způsobil-li škodu nikoli nepatrnou, tedy alespoň ve výši 5.000,-Kč - v praxi bude splněno téměř vždy, protože pro směnku v obchodním styku je typické její použití pro zajištění větší sumy, pro zajištění částky do 1.000,- Kč a případné uplatnění směnky u soudu směnka nebude mít pro svou ekonomickou nevýhodnost příliš reálné

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 13. května 2009, sp.zn. 3 Tdo 476/2009

uplatnění. Směnku je možné předložit soudu, který postupuje podle zákona¹⁰⁶. Soud vydá směnečný platební rozkaz, pokud nelze pochybovat o pravosti této směnky, a stanoví lhůtu 15 dnů, v níž má žalovaný dlužník dlužnou sumu uhradit nebo proti tomuto rozhodnutí podat námitky. Původně činila tato lhůta 3 dny, ale na základě rozhodnutí pléna Ústavního soudu (nález Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012¹⁰⁷) byla tato lhůta zrušena a nahrazena lhůtou patnáctidenní. Ústavní soud se v tomto případě zabýval stížností navrhovatelky, která tvrdila, že lhůta je v rozporu s lidskými právy, je neúměrně krátká a dostává „obyčejné“ lidi do ještě větších nesnází. Argumentovala tím, že jde-li o částky do 10.000,- Kč jak tomu bylo v tomto případě, nepůjčují si je lidé bohatí a vzdělaní, nemají tedy ani právnické vzdělání a ani svého advokáta, a je tedy pro ně velice obtížné podat do tří dnů řádně odůvodněné námitky. Zároveň se domáhala zrovnoprávnění postavení účastníků, namítala podjatost českých soudů ve prospěch věřitelů a vlastníků směnky.

Účastníky tohoto řízení byly také Senát a Poslanecká sněmovna. Senát konstatoval, že ačkoli navrhovatelka napadala celý paragraf 175 OSŘ, měl by se ÚS zaměřit výslovně na lhůtu tří dnů. Poslanecká sněmovna odmítla pochybení v legislativním procesu a zdůraznila potřebnost ustanovení a jeho soulad s ústavním pořádkem ČR. Ústavní soud nakonec dal navrhovatelce za pravdu pouze částečně, protože zrušil pouze lhůtu 3 dnů (s účinností od 1. 5. 2013). Legislativní proces novelizace byl soudem shledán jako zákonný a tato konkrétní lhůta (nikoli „lhůta“ obecně) byla prohlášena za omezující základní lidská práva, vedoucí ke zvýhodnění vlastníků směnky. *„Ústavní soud tedy uzavírá, že § 175 odst. 1 o. s. ř. ve slovech "do tří dnů" a ve slovech "v téže lhůtě" je v rozporu zejména s čl. 4*

¹⁰⁶ § 175 an. OSŘ

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 10. 2012 vydaný pod sp. zn. Pl. ÚS 16/12, dostupný online z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-16-12>

odst. 4, s čl. 36 odst. 1 a s čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť zvláště směnečným dlužníkům neodůvodněně omezuje jejich možnost bránit svá práva před nestranným a nezávislým soudem, a mezi směnečnými dlužníky a směnečnými věřiteli tím zavádí neakceptovatelnou nerovnost. Proto Ústavní soud rozhodl podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, že se tato část ustanovení ruší uplynutím dne 30. dubna 2013.“

Jestliže dlužník podá proti směnečnému platebnímu rozkazu ve lhůtě námitky, bude se nejčastěji jednat o obranu

- a) námitkou nepředložení směnky k placení,
- b) námitkou, že vyplnění blankosměnky není v souladu s dohodou o vyplňovacím právu,
- c) námitkou započtení,
- d) námitkou nedoručení předžalobní výzvy,
- e) námitkou promlčení.

Ad a) Námitkou nepředložení směnky k placení se dlužník obrací na soud s tím, že směnka nebyla předložena včas, na požadovaném místě nebo správné osobě. Pokud jde o předložení včas, mám na mysli lhůty dané ZSŠ, které jsem popsala výše, stejně jako požadované místo. Naznačila jsem, jaký je postup při uplatňování směnky osobám směnečně zavázaným s předností hlavního směnečného dlužníka. Zejména směneční rukojmí se snaží dokázat, že jim nebyla směnka předložena k proplacení, a přesto je na ně podána žaloba. Ve věci učinil jasno Nejvyšší soud, když s přihlédnutím k předchozímu rozhodnutí soudu první instance shledal, že z ustanovení ZSŠ¹⁰⁸ lze vyvodit, že „uplatnění práva ze směnky proti rukojmímu

¹⁰⁸ Viz. § 32, § 53 a § 77 ZSŠ

za přímého dlužníka – výstavce směnky vlastní – není podmíněno předložením směnky ani výstavci, ani rukojmímu“¹⁰⁹. Soud nicméně našel pochopení pro rukojmího v tom, že úroky z prodlení náleží věřiteli až od doby, kdy se rukojmí o povinnosti k placení dozvěděl. Opět je pak otázkou dokazování, kdy se rukojmí o povinnosti dozvěděl, ve výše uvedeném případě shledal soud za rozhodné datum den následující po dni doručení žaloby včetně směnečného platebního rozkazu.

Ad b) Námitkou, že vyplnění blankosměnky není v souladu s dohodou o vyplňovacím právu se může podnikatel-dlužník domáhat např. zamezení dvojího zaplacení sumy. Jednalo by se o situaci, kdy by do žaloby byla napsána celá suma bez ohledu na již zaplacené částky. Ty pak může dlužník dokázat například fakturami, ty jsou v obchodním styku v podstatě samozřejmostí. Jiným případem může být obecně vepsání chybějících údajů při nerespektování sjednaných pravidel, takový případ je nazýván excesivním vyplněním, a to i v případě, že k němu došlo podle sjednaných pravidel, ale v době, kdy již vyplňovací oprávnění vypršelo nebo bylo vázáno na rozvazovací nebo odkládací podmínku, která ale nebyla naplněna¹¹⁰. Problémem je také vyplnění blankosměnky osobou, která není nositelem vyplňovacího oprávnění. Pokud dojde k excesivnímu vyplnění, nemůže se podle § 10 ZSŠ domáhat majitel takového plnění.

Ad c) Námitka započtení je obecným institutem občanského procesního práva. Tato námitka je podle § 98 OSŘ tzv. vzájemným návrhem v případě, že se jí žalovaný uplatňuje svou pohledávku o vyšší hodnotě, naopak je považována za obranu, směřuje-li k uplatnění nižší pohledávky. V obchodním styku mohou tyto dvě situace nastat zcela běžně: na jedné

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. ledna 2012, sp. zn. 29 Cdo 806/2010

¹¹⁰ CHALUPA, Radim. Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky. *Právní rádce* [online]. 17.12.2009 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://pravnicradce.ihned.cz/c1-39524090-excesivni-vyplneni-blankosmenky-a-zmena-textu-blankosmenky>

straně může být nezaplacená dodávka a na straně druhé nedodané zboží. Podání této námitky není obligatorní a je na podnikateli, aby ji dobře zvážil. Judikatura Nejvyššího soudu v této problematice není zcela jednotná (a zajisté není jednotná ani rozhodovací praxe nižších soudů) v tom smyslu, že podání této námitky může¹¹¹ nebo nemusí¹¹² znamenat implicitní uznání zbylé výše závazku. V prostředí mezinárodního práva soukromého platí podle §92 ZMPS pro započtení ustanovení toho právního řádu, kterým se řídí pohledávka, strany si mohou dohodnout použití jiného práva, aby právní řád lépe odrážel jejich situaci a potřeby.

Ad d) Námitka nedoručení výzvy je v zásadě irrelevantní. Při doručování předžalobní výzvy, jak již bylo uvedeno výše, nezáleží na doručení, ale na odeslání takové výzvy.

Ad e) Promlčení, tedy zánik vymahatelnosti práva, je také v ZSŠ upraveno. Promlčecí lhůta¹¹³ počíná běžet dnem splatnosti směnky a končí uplynutím tří let, pokud se nejedná o nároky majitele vůči indosantům a výstavci, tam činí jeden rok od data protestu nebo doložky „bez útrat“, a nároky indosantů navzájem, zde je lhůta šestiměsíční od vyplacení nebo soudního uplatnění nároku. Zajímavá je otázka, zda dochází k zániku existence směnky zajišťující pohledávku, která je promlčená. K tomuto problému se Nejvyšší soud vyjádřil ve smyslu, že zajišťovací směnka není akcesorickým závazkem k pohledávce a nesdílí tak její osud.¹¹⁴ Přelomovým je rozsudek také v otázce vyplňování blankosměnky, u něhož promlčení vyloučil. V obchodním styku je otázka promlčení poměrně žhavým tématem, v důsledku přeměn společností, stále se zvětšujících společností a jejich přeshraničním aktivitám může být velice obtížné jednak dostat

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. listopadu 2005, sp. zn. 32 Odo 901/2004

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. května 2005, sp.zn. 32 Odo 1206/2004

¹¹³ Viz § 70 ZSŠ

¹¹⁴Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2010, sp. zn. 29 Cdo 1181/2009

všem svým závazkům, a na druhé straně pochopitelně také ohlídat si své pohledávky. V tomto ohledu bylo pro společnosti výhodnější ustanovení obchodního zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.), který v § 397 stanovil promlčecí lhůtu na 4 roky, ta se nicméně nevztahovala na směnky, protože ZSŠ byl ve vztahu *lex specialis* k obchodnímu zákoníku (s čímž obch. zákoník počítal slovním spojením „nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak“). Aplikaci pouze tříleté namísto čtyřleté potvrdil i Nejvyšší soud.¹¹⁵

V obchodním vztahu s mezinárodním prvkem není situace odlišná, ZMPS¹¹⁶ stanoví, že se promlčení řídí stejným právním řádem, jako předmět promlčení, pokud tedy bude rozhodným právem právo české, bude se dále postupovat jak uvedeno.

Kovařík¹¹⁷ uvádí jako možnosti také námitku neplatnosti smlouvy o zajištění, námitku neplatnosti zajištěné pohledávky nebo námitku odstoupení o zajištěné smlouvy.

Pokud soud shledá námitky důvodnými, zruší směnečný platební rozkaz a nařídí jednání. Jednání je pak ústní a dává šanci oběma stranám k věci se vyjádřit. Po vydání rozsudku může následovat odvolání a také v odůvodněných případech dovolání, celá kauza se proto může značně protáhnout, přičemž lhůty se v takových případech staví, a nemůže proto dojít k promlčení během soudních řízení.

6.4 Směnka v exekučním řízení

Shledá-li soud směnku platnou a vystaví-li směnečný platební rozkaz nebo dojde-li spor k vydání rozsudku, může dojít k požalobní úhradě ze strany dlužníka, ale bohužel také nemusí. V takovém případě může být

¹¹⁵Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 827/2004

¹¹⁶ § 46

¹¹⁷KOVAŘÍK, Zdeněk Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 65-69

nárok vymáhán v exekučním řízení. Opět je vhodné vyzvat dlužníka k plnění s informováním o možnosti exekučního vymáhání. Podnikatel-věřitel poté podá návrh na zahájení exekuce, ve kterém uvede exekutora, kterého si zvolil a přiloží exekuční titul. Exekutor, je-li pověřen soudem k vedení exekuce, zašle dlužníkovi vyrozumění o zahájení exekuce a většinou spolu s ním výzvu k zaplacení dlužných částek, tedy další výzvu k dobrovolnému plnění. V této výzvě se poměrně často objevují pro dlužníka výhodné nabídky, např. snížení dlužné částky nebo jejího příslušenství, omezené náklady provedení exekuce. Oproti dřívějšímu je od novely exekučního řádu, účinné od 1. ledna 2013, prodloužena lhůta k plnění z 15 na 30 dní.¹¹⁸

Při nereagování na výzvu přichází na řadu exekuční příkaz¹¹⁹, který již stanovuje způsob, jakým bude exekuce provedena. Při stanovení způsobu exekuce se exekutor musí řídit exekučním řádem, tzn. nemůže zvolit způsob, který exekuční řád nepředvídá. Exekutor tak může, v případě, že se jedná o peněžitou pohledávku, jako je tomu právě v případě směnky, podle § 59 exekučního řádu, provést exekuci srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, prodejem movitých a nemovitých věcí, postižením závodu, zřízením exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech, správou nemovité věci nebo pozastavením řidičského oprávnění. Konkrétní variantu pak exekutor vybírá podle stupně účelnosti v daném případě s tím, že k prodeji nemovitých věcí by mělo docházet až ve zcela krajních případech a nikoli pro bagatelní částky. Toto pravidlo doposud není nikde právně zakotveno, ač se o tom v poslední době v kuloárech hojně diskutuje. U rozumných exekutorů to však již dávno platí. Postižení nemovité věci může člověka naprosto vyřadit z běžného života, dokonce hrozí bezdomovectví. U fyzické osoby-podnikatele nebo právnické osoby může

¹¹⁸ § 46 odst. 6 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁹ podle § 47 an. Zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů

zabavení nemovité věci vést k nucenému ukončení činnosti a vzniku dalších dluhů např. nesplněním zakázky a jiným nedostáním již vzniklých závazků. V případě podnikatele – fyzické osoby může být vhodná exekuce srážkami ze mzdy a jiných příjmů nebo také exekuce příkázáním pohledávky, která se může vztahovat i na dlužníkův podíl ve společnosti, jeho členská práva v družstvu, patenty, průmyslové vzory a ochranné známky. U právnických osob může být vhodným způsobem exekuce postižení závodu, je-li tento majetkem dlužnické právnické osoby. Exekutor¹²⁰ stanoví správce závodu, a věřitel tak má relativně přehled o tom, co a jak se v závodu děje, což má samozřejmě vliv na „dobytnost“ jeho pohledávky. Naopak zcela nepřipustným způsobem vymáhání je exekuce pozastavením řidičského oprávnění, která se, podle § 71a, vztahuje pouze na dlužné výživné. Otázkou je, zda by neměla být možnost využití této varianty rozšířena, osobně se domnívám, že je určitě humánnější připravit dlužníka o řidičské oprávnění než o střechu nad hlavou nebo většinu mzdy, padají ale argumenty, že slouží-li řidičské oprávnění k výkonu výdělečné činnosti, je tato možnost naopak tou nejhorší. V tomto bodě jistě souhlasím, domnívám se ale, že je tato varianta rychlým způsobem splacení dluhu v případě, že dlužník prostředky má. Vzhledem k tomu, že novelou exekučního řádu byla vyňata exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu (§65a exekučního řádu), a že se tedy může fakticky stát, že dlužník finanční prostředky má, ale nechce je z účtu vydat, pozastavení řidičského oprávnění by jistě vedlo k urychlenému uvolnění prostředků. Nutno poznamenat, že v takovém případě by dlužník navíc výrazně ušetřil za náklady exekuce a úroky z prodlení.

¹²⁰podle § 70 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů

V případě, že exekutor shledá exekuci neproveditelnou z důvodu nedostatku majetku, zastaví exekuci pro nemajetnost¹²¹, souhlasí-li s tím oprávněný. Je potřeba si uvědomit, že exekutor je „prodlouženou rukou oprávněného“, který má na průběh exekuce faktický vliv. Pokud nebude oprávněný souhlasit, exekutor se obrátí na exekuční soud, který může nahradit vůli oprávněného, otěže tak přebírá soud. Rozumný věřitel ale většinou bude souhlasit se zastavením exekuce, sdělí-li mu exekutor nepříznivou majetkovou situaci povinného, protože podle § 89 exekučního řádu hradí v případě zastavení exekuce pro nemajetnost náklady oprávněný a je proto lépe zastavit exekuci dříve než později z důvodu narůstajících nákladů.

Po skončení exekuce zašle exekutor podle § 46 odst. 8 exekučního řádu oznámení o skončení exekuce dotčeným orgánům a na žádost také účastníkům řízení.

6.5 Směnečný dlužník v insolvenční

V praxi se může také stát, že dlužník ze směnky je v úpadku, tedy má¹²² více věřitelů a peněžité závazky, které není schopen plnit, více než 30 dní po splatnosti. V takovém případě se vymáhání dluhu ze směnky může značně zkomplikovat. Dlužník podá návrh na zahájení insolvenčního řízení, může tak učinit i věřitel-tedy vlastník směnky.¹²³ Rozdíl je v obligatornosti podání: zatímco dlužník tak pod sankcí odpovědnosti věřiteli za škodu nebo jinou újmu podává návrh obligatorně, věřitel tak učinit „může“. Činí tak tedy fakultativně, musí ale doložit pohledávku, návrh

¹²¹ § 55 an. Zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů

¹²² podle § 3 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

¹²³ § 97 an. zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

jinak bude pro zjevnou bezdůvodnost odmítnut¹²⁴. Zahájení insolvenčního řízení je pak oznámeno vyhláškou insolvenčním soudem neprodleně.

V zásadě existují čtyři způsoby řešení úpadku: konkurs, reorganizace, oddlužení a tzv. skupina zvláštních způsobů pro určité subjekty neb určité druhy případů. Tyto způsoby se liší svou povahou: reorganizace a oddlužení mají za cíl sanaci, ozdravení, naopak konkurz a ostatní způsoby jsou zpravidla likvidační. Liší se také subjekty, které je mohou použít. Jedná-li se o podnikatele, přichází v úvahu konkurs nebo reorganizace, u fyzických osob nepodnikajících je možné oddlužení nebo konkurs a specifické způsoby se použijí pro finanční instituce. Při konkursu dochází ke zpeněžení majetkové podstaty veřejnou dražbou, prodejem movitých věcí a věcí nemovitých nebo prodejem mimo dražbu. Věřitel má tak velkou šanci dostat celý směnečný peníz. To neplatí pro oddlužení, kde může být věřitel uspokojen i jen do 30% své pohledávky. V takovém případě už směnka nepředstavuje výhodu, pro uplatnění stačí jakýkoli věrohodný důkaz o existenci pohledávky. U právnické osoby může dojít k její reorganizaci, přičemž závod funguje nadále, pod dozorem insolvenčního správce. Věřitel tak může svou pohledávku získat postupně, podle hospodářských výsledků obchodního závodu.

6.6 Specifika vymáhání přes hranice

Vymáhá-li podnikatel-věřitel směnku podepsanou cizím státním příslušníkem, může se obrátit na soud. Po dlouhých nejasnostech v otázce příslušnosti soudu padlo dne 14. 3. 2013 rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie¹²⁵, které mělo naprosto zásadní význam a přineslo světlo do směnečného práva s mezinárodním prvkem. Podle výše zmíněného rozsudku věřitel musí nejprve zvážit, zda směnka byla dlužníkem podepsána pro zajištění ryze

¹²⁴podle § 128 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

¹²⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. C-419/11

soukromých potřeb nebo zda se jednalo o zajištění při obchodním styku (B2B). V případě, že se bude jednat o vztah B2C (business to customer), bude se na příslušnost vztahovat ustanovení čl. 15 nařízení Brusel I, které se týká spotřebitelských smluv – směnečný vztah tak bude zařazen pod spotřebitelské smlouvy a v důsledku toho bude příslušnost soudu stanovena podle bydliště dlužníka, tj. příslušné rozhodovat budou soudy státu, v němž má dlužník své bydliště. Soud zde ale stanovil povinnost zcela restriktivního výkladu čl. 15, opakoval účel ustanovení spotřebitelských smluv, kterým je ochrana slabší strany, nikoli ztížení věřiteli domoci se svých práv. V případě, že se bude jednat o vztah mezi podnikateli, bude se na vztah aplikovat ustanovení čl. 5 nařízení Brusel I, které stanoví za místně příslušný takový soud, který se nachází ve státě, v němž je podle směnky místo splatnosti. Zpravidla se tak bude jednat o stát, v němž je domicilován věřitel. Právo směnečné (a šekové) není v rámci Evropské unie unifikováno, pro určení rozhodného práva se proto bude postupovat podle vnitrostátních předpisů. V případě České republiky se bude jednat o zákon o mezinárodním právu soukromém.¹²⁶ Rozhodným právem pak bude podle § 93 an. buď právní řád v místě platebním nebo v místě vystavení.

Věřitel může také využít návrhu na vydání Evropského platebního rozkazu. Evropský platební rozkaz byl zaveden nařízením¹²⁷, které nabylo účinnosti dne 12. prosince 2008, a které se vztahuje i na nároky, které vznikly před tímto datem, pokud ještě neuplynula lhůta pro vymáhání. Tohoto typu rozhodnutí lze použít pro občanské i obchodní spory, je však potřeba dát pozor na výklad těchto pojmů, který musí být podle rozsudku Soudního dvora Evropské unie¹²⁸ z roku 1976 eurokomformní, nikoli závislý na vnitrostátní úpravě. V souladu s výše řečeným pak bude věřitel do návrhu, pro který je

¹²⁶ zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1896/2006 zedne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

¹²⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie C-29/76 ve věci Lufttransportunternehmen GmbH & Co KG v. Eurocontrol

pro usnadnění vytvořen formulář A, uvádět do kolonky příslušnosti kód 02 (místo plnění závazku) nebo kód 08 (bydliště spotřebitele). Celé řízení je pak založeno na formulářovém principu, může tedy být činěno online, což je v dnešní době jistě velice praktické. Vzhledem k přeshraničnosti je pak důležitým, ba přímo zásadním institutem institut uznání a výkonu rozhodnutí, který je pro české právní prostředí stanoven opět v ZMPS a dále pak v nařízení Brusel I. Může tak tedy dojít i k exekučnímu řízení opět se shodnými pravidly určování příslušnosti. Situaci výrazně zjednodušuje nařízení, které zavádí exekuční titul pro nesporné nároky¹²⁹. Toto nařízení umožňuje bez nutnosti konání zprostředkujícího řízení volný pohyb rozhodnutí, smíru a úředních listin v rámci EU. Nesporným nárokem se myslí takový nárok, který dlužník uznal, proti kterému nevznesl námitky nebo který byl stanoven smírem apod. Unijní právo pamatuje také na případy úpadku¹³⁰. Příslušnost je dána místem hlavního zájmu dlužníka („maininterest“). Zájmy ale mohou být roztroušeny po více státech. V takovém případě budou o jednotlivých zemích probíhat¹³¹ vedlejší řízení. Rozhodným právem je pak podle hraničního ukazatele lex fori právní řád státu, na jehož území bylo zahájeno úpadkové řízení.

Obtížnější postup čeká podnikatele v případě, že směnečný dlužník nebude z členského státu Evropské unie a nebude tak možnost postupovat podle unijních předpisů. V takovém případě bude potřeba prověřit, zda mají oba dotčené státy spolu uzavřenou mezinárodní smlouvu, která by se týkala právě směnečné problematiky a pokud ne, postupuje se opět podle ZMPS. Vhodnou se pak jeví mezinárodní arbitráž, ve které je základ položen mezinárodními

¹²⁹ nařízení Ep a Rady (ES) 805/2004, kterým se zavádí exekuční titul pro nesporné nároky

¹³⁰ nařízení Rady (ES) 1346/2000 o úpadkovém řízení

¹³¹ podle čl. 3 an. uvedeného nařízení

smlouvami, a to především Ženevskou úmluvou¹³² a tzv. Newyorskou úmluvou¹³³.

7. PRODEJ SMĚNKY VE VEŘEJNÉ DRAŽBĚ A OBECNÉ PRINCIPY PŘEVODUSMĚNKY

7.1 Blíže k prodeji směnky ve veřejné dražbě

Někdy je pro vlastníka směnky výhodnější než podstoupit soudní proces a případné exekuční řízení, směnku prodat nebo převést za úplatu na jiného a získat tak, i kdyby necelý, směnečný peníz takto. Výhodný může takový postup být také v případě, že věřitel nutně potřebuje finance a směnka ještě není zralá, není splatná. I v takovém případě může věřitel směnku se všemi právy předat jinému, který se stane remitentem a bude požadovat zaplacení směnky po její splatnosti.

Směnka nemůže být obchodována na burze cenných papírů nebo obecně na regulovaném trhu, protože nemůže být kótovaným cenným papírem. Směnku lze proto prodat pouze veřejnou dražbou.¹³⁴ Ve veřejné dražbě lze bez potíží prodat směnku, která bude nade vší pochybnost příslušenstvím pohledávky. Typicky se bude jednat o blankosměnku, která je vyplněna až při neplnění závazku na základě vyplňovacího práva majitele směnky. Pohledávka není věcí vyloučenou z dražby¹³⁵, naopak cenný papír obecně vyloučen z veřejné dražby je.¹³⁶ Situaci řešil ZCP, který v § 44b veřejnou dražbu připouštěl a odkazoval zpět na zákon o veřejných dražbách, na základě něhož ale probíhaly dobrovolné dražby jen výjimečně. Komise pro cenné papíry a jiní obchodníci spíše postupovali podle § 27 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání,

¹³²Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži (Ženeva, 21. 4. 1961), vyhlášena pod č. 176/1964 Sb.

¹³³Úmluva o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z r. 1958, vyhlášena pod č. 74/1959 Sb.

¹³⁴KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. Praha: C.H. Beck, 2011. ISBN 8074004023, str. 156

¹³⁵dle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁶§5 odst. 2 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

který nyní ale řešení problému nepřináší, neboť byl účinností od 1. ledna 2008 nahrazen zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

7.2 Převod směnky jako fakticky jediný způsob zpeněžení směnky

7.2.1 Převod směnky rubopisem

Jak bylo již uvedeno výše, směnka je cenný papír obíhatelný (směnitelný) a základním typem převodu směnky je rubopis, indosament, který umožňuje rychlý a jednoduchý převod práv ze směnky vyplývajících. Obecně lze říct, že indosamentem lze převádět všechny směnky, kromě rekta směnek, tedy směnek s doložkou „nikoli na řad“.

Podstata převodu rubopisem spočívá v tom, že dosavadní majitel směnky (remitent), vyznačí na rubu směnky nebo na jejím přívěsku indosační doložku a předá směnku novému majiteli (indosantovi). Na něho tím přejdou všechna práva ze směnky, která jsou obsahem převáděné směnky. Indosační doložka se vyjadřuje slovy „za mne na řad ...“ nebo zaplaťte za mne“, rozlišuje se indosament vyplněný (obsahuje indosační doložku, jméno indosatáře a podpis indosanta) a blankoindosament (obsahuje jen podpis indosanta a nikoli jméno indosatáře). Indosament musí být bezpodmínečný, jakákoli podmínka, na níž by byl indosament učiněn závislým, platí za nenapsanou.

S rubopisem jsou spojeny účinky převodní, záruční a legitimační¹³⁷. Převodní účinky přinášejí u indosanta ztrátu dosavadních směnečných práv a u indosatáře jejich nabytí. Účinek záruční znamená, že indosant odpovídá každému pozdějšímu majiteli směnky za přijetí a zaplacení směnky a tím se ocitá v pozici tzv. nepřímého (regresního) dlužníka. Legitimační účinek znamená, že každý, kdo uplatňuje právo na zaplacení ze směnky, musí prokázat, že mu svědčí nejen poslední rubopis, ale i nepřerušovaná řada

¹³⁷KOTÁSEK, Josef a Jarmila POKORNÁ. Kurs obchodního práva: právo cenných papírů. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 9788071794547, str. 224-227.

rubopisů počínající od remitenta, který je jako první majitel na směnce výslovně uveden. Další majitelé se dovozují z rubopisů, které se na směnku v řadách postupně zapisují.

Existuje několik druhů rubopisu: „základní“, přímý, sine obligo, prokuraindosament a zástavní rubopis. Podstatou přímého rubopisu (rektaindosamentu) je omezení odpovědnosti indosanta pouze na osobu, na kterou směnku převedl, a to formou doložky vyjádřené slovy „nikoli na řad“ či „výlučně“. Směnka pak může být dále převáděna s tím, že indosant je zbaven odpovědnosti vůči každému dalšímu majiteli směnky. Rubopis sine obligo vylučuje odpovědnost indosanta za přijetí a zaplacení směnky. Indosant se zproští ručitelského závazku vůči všem, tedy i vůči bezprostřednímu indosatáři, odpovědnost dříve podepsaných nepřímých dlužníků tím však není dotčena. Zmocňovací rubopis (prokuraindosament) je spojen pouze s účinkem legitimačním, opravňuje prokuraindosatáře k tomu, aby vlastním jménem vykonal za majitele směnečné úkony, tedy je oprávněn např. předložit směnku k přijetí či k placení, vyžádat si zřízení protestu atd. Jde tedy pouze o zmocnění, které nahrazuje plnou moc. Prokuraindosament se vyjadřuje doložkami „hodnota k vybrání“, „k inkasu“, „in prokura“ nebo jinou doložkou vyjadřující jen zmocnění. Prokuraindosatář není oprávněn směnku převést, může pouze dalším prokuraindosamentem převést výkon práv na dalšího zmocněnce. Zástavní rubopis má stejně jako prokuraindosament pouze legitimační účinek. Zástavní indosatář může vykonávat všechna práva ze směnky, není však oprávněn směnku převést. Všechny jím učiněné indosamenty mají ze zákona povahu prokuraindosamentů.

Není-li rubopisování vyloučeno, je pro věřitele nejrychlejším způsobem, jak směnku zpeněžit, a to i před její splatností. Hodnota, kterou

za směnku obdrží, je předmětem dohody, může se stát, že bude převádět směnku za sumu nižší, než kterou by dostal při řádném předložení směnky k placení, na druhou stranu z praxe nejsou výjimečné případy, kdy za převod majitel směnky obdrží dokonce více, než kolik je její nominální hodnota. V dnešní době zadlužených společností i domácností se někteří obchodníci specializují na odkup směnek, u kterých je riziko, že nebudou řádně a včas proplaceny, a onen „běh na dlouhou trať“ v podobě vymáhání soudním a exekučním řízením rádi podstoupí za účelem zisku, který je představován příslušenstvím pohledávky (úroky z prodlení apod.). Z hlediska obchodních vztahů dlužník ze směnky jistě nebude rád, pokud se změní jeho věřitel na ostříleného vymahače, věřitel ale takové právo má. Převod může být záchranným mechanismem pro podnikatele, který se přechodně ocitl v situaci, kdy není schopen dostát svým finančním závazkům. Typické jsou takové situace v oblasti stavebnictví, kde je běžná tzv. druhotná platební neschopnost, tedy poměrně obvyklá praxe, kdy podnikající subjekt nehradí své závazky v důsledku toho, že jemu samému nejsou hrazeny závazky jeho klienty či obchodními partnery. V takovém případě jistě i směnečný dlužník připustí výhodnost řešení v podobě převodu jeho směnky. Vyloučen samozřejmě není zpětný převod, směnka pak de facto slouží jako zástava.

7.2.2 Převod směnky postoupením

Je-li směnka na jméno opatřena doložkou „nikoli na řad“, může být převedena pouze cesí. Cese, tedy postoupení pohledávky smlouvou, byla v původním občanském zákoníku upravena v § 524 an., nově úpravu nalezneme v § 1879 an. NOZ. V zásadě lze říci, že nová znění vycházejí z původních, jsou tedy obdobná, s přihlédnutím k principům, na kterých je nový občanský zákoník vystaven: ve snaze poskytnout větší smluvní volnost subjektům právních vztahů obecně je pro postoupení pohledávky

rozšířen okruh pohledávek, které lze takto převádět. Snaha zjednodušit právo a předcházet nedorozuměním se projevuje v časovém okamžiku postoupení pohledávky, je-li postupováno více osobám. Odstupuje se také od nadměrné formality původního zákoníku upuštěním od nutnosti písemné formy smlouvy o postoupení pohledávky, která ale fakticky v obchodním styku bude nejspíše zachována pro svou jednoznačnost.¹³⁸

Postupník (ten kdo nabývá směnku) vstupuje na základě smlouvy o postoupení pohledávky do všech práv postupitele spojených s pohledávkou, tj. nedochází pouze k převodu práv ze směnky jako v případě rubopisu. Pro postupníka to znamená, že dlužník vůči němu může uplatnit veškeré námitky, které měl v době převodu vůči postupiteli. Dále může dlužník použít k započtení vůči postupníkovi i své k započtení způsobilé pohledávky, které měl vůči postupiteli v době, kdy mu bylo oznámeno postoupení.

Bylo-li sjednáno postoupení směnky za úplatu, odpovídá postupitel postupníkovi, jestliže

- postupník se nestal místo postupitele věřitelem pohledávky s dohodnutým obsahem,
- dlužník splnil postupiteli závazek dříve, než byl povinen jej splnit postupníkovi,
- postoupená pohledávka nebo její část zanikla započtením nároku, který měl dlužník vůči postupiteli.

Za dobytost postoupené pohledávky postupitel ručí do výše přijaté úplaty spolu s úroky jen, když se k tomu postupníkovi písemně zavázal; toto ručení však zaniká, jestliže postupník nevymáhá postoupenou pohledávku na dlužníkovi bez zbytečného odkladu u soudu.

¹³⁸ Ustanovení § 1879 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a viz též BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, ISBN 9788073804138. str. 536-537

I tato, poněkud formálnější varianta je v obchodním styku možná, je běžná a vhodná a umožňuje i zpeněžení směnky.

7.3 Přechod práv ze směnky

V souvislosti s převodem nebo prodejem směnky je potřeba zdůraznit také přechod práv ze směnky, který mohu rozdělit do dvou kategorií: přechod práv v důsledku převodu či prodeje směnky a přechod práv v důsledku zrušení společnosti nebo jiné právnické osoby bez likvidace, prodeje závodu, privatizace státního podnik a v občanském právu přichází v úvahu také vypořádání společného jmění manželů a dědění. Zatímco v prvním případě je přechod práv ze směnky přímo odvislý od volního jednání, kterým dochází ke zcizení práv ke směnce a práv z ní plynoucích, v případě druhém může k přechodu dojít bez ohledu na právní jednání majitele směnky. Rozdíl vidím také v okamžiku, kdy k přechodu práv dochází: v prvním případě přímo převodem, tedy indosací nebo podpisem smlouvy o postoupení, resp. příklepem ve veřejné dražbě při prodeji, tedy okamžikem právního jednání, u druhé skupiny právních vztahů k přechodu dojde uskutečněním zdánlivě nesouvisejícího kroku, potažmo právní událostí.¹³⁹

ZÁVĚR

Směnka je i přes své stáří stále a dnes už zase poměrně běžným cenným papírem, který je možno vyzdvihnout pro jeho všestrannost. Ta se projevuje šíří právních vztahů, pro které je směnka vhodným řešením. Obchodněprávní vztahy z této palety jistě není třeba vylučovat. Ba právě naopak, domnívám se, že směnka je v obchodním styku velice užitečným nástrojem pro nejednu situaci, je instrumentem, který se hodí do vztahu business to bussiness, business to bank i business to customer, což má diplomová práce potvrzuje a ilustruje na příkladech. Pro obchodněprávní vztah je jistě zásadní, aby byla jasně dána pravidla, ale aby tato pravidla dokázala pružně a operativně reagovat na měnící

¹³⁹KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 6., dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, Beckovy komentáře. ISBN 9788074003615. str. 71-79.

se situaci. Směnka ob stojí v obém: má právně zakotvené principy, neboť zákon směnečný a šekový stanovuje, co patří mezi základní náležitosti směnky a co je naopak vyloučené, ale umožňuje stranám upravit si ji tak, aby vyhovovala jejich potřebám a vzájemným vztahům. Např. možnost připojit doložku, jako zásadní z tohoto pohledu vidím rekta doložku. V případě, že se situace nebo vztahy změny v důsledku nedostatku kapitálu na jedné či druhé straně, existuje několik variant postupu k zajištění původní rovnováhy, optima. A právě variabilita řešení obchodních situací je další předností směnky. Věřitel může uplatnit směnku u civilního soudu, vymáhat plnění v exekučním řízení, směnku převést rubopisem nebo cesí. Směnečný dlužník může využít institutu rukojmího - avalisty, prodat směnku ve veřejné dražbě v rámci insolvenčního řízení za účelem jejího zpeněžení, poskytnout alespoň částečné plnění (není-li schopen v době splatnosti zaplatit celý směnečný peníz), které věřitel není oprávněn odepřít.

V obecném měřítku lze říci, že směnka je vhodným instrumentem také v případě obchodních vazeb s přeshraničním prvkem. Podívám-li se na situaci uvnitř Evropské unie, lze směnku jistě doporučit. Pravidla sice nejsou v rámci unijního práva unifikována, přesto zde ale panuje právní jistota a systém, vymahatelnost práva je tak značná. Ve vztahu s třetí zemí už bych při volbě směnky a celkově i obchodních vztahů byla opatrnější z toho důvodu, že kromě mnohostranných úmluv (pro oblast směnečného práva typicky Ženevské úmluvy) se vzájemné právní vztahy řídí především dvoustrannými mezinárodními smlouvami, a je vždy potřeba se s nimi a priori důkladně seznámit. Rozdíly v legislativě mohou být značné a pro českého obchodníka často ne příliš srozumitelné. Otázkou je pak i postoj soudů a možnost vzájemného uznání rozhodnutí napříč státy a hranicemi. Například v případě Spojených států amerických v zásadě není přípustná tzv. spotřebitelská směnka, zatímco u nás tato zažívá boom, v USA tento boom nastal již na přelomu 60.

A 70. let v důsledku podomních obchodů s domácími spotřebiči, za které lidé, nemajíc hotovost, platili směnkami. Problém, který v dnešní době řeší Česká republika v souvislosti se skupinou lidí, označovanou dnes již zcela běžně „Šmejdi“ tak měl ve Spojených státech další rozměr, neboť možnost vyvinutí se ze spárů těchto obchodníků po podepsání směnky byla mizivá. Postupně tak jednotlivé státy přikročily k zákazu spotřebitelských směnek vůbec, zatímco směnky v obchodních vztazích jsou velice běžné a například známý internetový portál USlegalforms.com doslova považuje jejich nevyužití v praxi za bláznovství.¹⁴⁰

Osobně se domnívám, že směnka je rozumným řešením širokého spektra situací v obchodní praxi. V každodenním životě podnikatele je ale i ke směnce třeba přistupovat s rozmyslem, opatrně, zvážit dobře její podobu a výši směnečného penízu. Podpisem směnky se sice odkládá pro dlužníka splatnost, ale nezaniká, a to je přesně problém, který v dnešní zadlužené společnosti vidím – neuvědomění si, že směnka (stejně jako půjčka) je dobrým pánem pro případ, kdy je mi známo, že jsou finanční prostředky na cestě, a překonávám jí tak pouze momentálně, na přechodnou dobu. Pro případ finanční nejistoty dlouhodobého charakteru směnka mnoho neřeší.

PŘÍLOHY

¹⁴⁰*US LegalForms: PromissoryNote - Why Not UsingOneisFoolish* [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z:<http://www.uslegalforms.com/promissorynotes/>

Obrázek1 - Ukázka Bankocetlu z roku 1762 zdroj obrázku:

Österreichische Nationalbank, dostupné online z

<http://www.oenb.at/Ueber->

Uns/Geldmuseum/Sammlungen/Oesterreichische-Banknoten/Wiener-

Stadt-Banco---Zettel.html

Tabulka 1 - Porovnání Jednotného směnečného zákona a Zákona směnečného a šekového

zdroj tabulky: autorka

Convention Providing Uniform Law For Bills of Exchange and Promissory Notes	Zákon č. 191/1950 Sb. , zákon směnečný a šekový
<i>Article 1</i>	§1
A bill of exchange contains:	Cizí směnka obsahuje:
1. The term 'bill of exchange' inserted in the body of the instrument and expressed in the language employed in drawing up the instrument	1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, v kterém je tato listina sepsána;
2. An unconditional order to pay a determinate sum of money	2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu;
3. The name of the person who is to pay (drawee)	3. jméno toho, kdo má platit (směnečníka);
4. A statement of the time of payment	4. údaj splatnosti;
5. A statement of the place where payment is to be made	5. údaj místa, kde má být placeno;
6. The name of the person to whom or to whose order payment is to be made	6. jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno;
7. A statement of the date and of the place where the bill is issued	7. datum a místo vystavení směnky;
8. The signature of the person who issues the bill (drawer).	8. podpis výstavce

SEZNAM ZKRATEK

EU – Evropská Unie

ObchZ – zákon č. 513/1991, obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

NS – Nejvyšší soud České republiky

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ŘÍM I - nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZCP – zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů

ZMPS – zákona č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

ZSŠ – Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

POUŽITÁ LITERATURA

KNIHY A ČASOPISY

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, ISBN 9788073804138.

DĚDIČ, J., PAULY, J.: *Cenné papíry*. Praha : Prospektrum, 1994.

DVOŘÁK, Petr: *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vydání, Praha: Linde, 2005.

Editorial I. Rozové, TEST, č. 3/1998, s. 3.

HRNČIŘÍK, Vít. Výzva k zaplacení aneb čím vším je věřitel oprávněn hrozit. *Právní rádce* [online]. 15.12.2010 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-48644740-vyzva-k-zaplaceni-aneb-cim-vsim-je-veritel-opravnen-hrozit>

CHALUPA, Radim. Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky. *Právní rádce* [online]. 17.12.2009 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-39524090-excesivni-vyplneni-blankosmenky-a-zmena-textu-blankosmenky>

CHALUPA, Radim. Předložení směnky k placení. *Právní rádce* [online]. 31.8.2005 [cit. 2015-01-29].

CHALUPA, Radim: *Zajišťovací směnka*. 1. vydání. Praha: Linde, 2009.

KAPFER, H.: *Handkommentar zum Wechselgesetz*, ManzVerlag, Wien, 1996.
Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Vítek, J. *Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.

KOTÁSEK, Josef. *Úvod do směnečného práva*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002.

KOTÁSEK, Josef.: Funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů. *Obchodní právo*, 2002, č. 2, s. 2171.

KOUKAL, Pavel a Lenka HANKOVÁ. PŘEDŽALOBNÍ VÝZVA K PLNĚNÍ PODLE 142A OBČANSKÉHO SOUDNÍHO ŘÁDU. *Epravo.cz* [online]. 5.5.2014, č.

94049 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/predzalobni-vyzva-k-plneni-podle-142a-obcanskeho-soudniho-radu-94049.html>

KOVAŘÍK, Zdeněk: *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011.

KOVAŘÍK, Zdeněk: *Směnka jako zajištění*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

KOVAŘÍK, Zdeněk *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005.

Norsko by mohlo zrušit bankovky a mince, tvrdí studie. In: *Česká televize* [online]. 6.8.2014 [cit. 2014-11-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/282348-norsko-by-mohlo-zrusit-bankovky-a-mince-tvrdi-studie/>

POLÁK, Milan. Pozor na novou povinnost: Předžalobní výzva u pohledávek. *WeinholdLegal* [online]. 2013 [cit. 2015-01-29]. Dostupné z: http://www.weinholdlegal.com/upload/actuality/file/2171-Pozor_na_novou_povinnost_Aktualne_blog.pdf

POLOUČEK, Stanislav. *Bankovnictví*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2006, xvii. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 8071794627. str. 216

RÝDLOVÁ, Hana JUDr. Aktuálně v právu: Snížení limitu pro bezhotovostní platby. *Bulletin Advokacie*. 2014, č. 10, s. 22

SVOBODA, Tlášková, Vláčil, Levý, Hromada. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7.

ŠÁMAL, Pavel. a kol., *Trestní zákoník II. Komentář*, 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2010.

US LegalForms: PromissoryNote - Why Not Using One is Foolish [online]. [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: <http://www.uslegalforms.com/promissorynotes/>

JUDIKATURA

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 10. 2012 vydaný pod sp. zn. Pl. ÚS 16/12

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 7. 2013,
sp. zn. 33 Cdo 3448/2012

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 12. 2012,
sp.zn. 20 Cdo 3714/2011

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. 5 Cmo 189/99

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 7.
2011,sp. zn. 29 Cdo 1281/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 8.
2006,sp. zn. 29 Odo 459/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.1.2003,
sp.zn. 29 Odo 690/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 10. 2005,
č.j. 33 Odo 821/2004-189

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 1. 2012,
sp. zn. 29 Cdo 806/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 7.2005 vydaný
pod sp. zn. 29 Odo 900/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2013,
č.j. 29 Cdo 3817/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.3.2010,
sp. zn. 29 Cdo 1181/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 9. 2005,
sp. zn. 29 Odo 1114/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 1. 3. 2006,
sp. zn. 29 Odo 827/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 11. 2005,
sp. zn. 32 Odo 901/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 5. 2005, sp.zn. 32 Odo 1206/2004

Rozsudek Okresního soudu pro Prahu-východ ze dne 17. 4. 2009, č.j. 1 T 50/2009

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. března 2013, ve věci C-419/11.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie C-29/76 ve věci Lufttransportunternehmen GmbH & Co KG v. Eurocontrol

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2013, sp.zn. C-419/11

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 13. května 2009, sp. zn. 3 Tdo 476/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. června 2010, č.j. 3 Tdo 465/2010

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY

Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes, dostupné online z http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf

Convention Providing a Uniform Law For Bills of Exchange and Promissory Notes (Geneva, 1930) The League of Nations, dostupné online z http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf

Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži (Ženeva, 21. 4. 1961), vyhlášena pod č. 176/1964 Sb.

Nařízení (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení (ES) ze dne 12. prosince 2012 č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 805/2004, kterým se zavádí exekuční titul pro nesporné nároky

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Nařízení Rady (ES) 1346/2000 o úpadkovém řízení

Treaty on International Commercial Law, dostupné online z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf

Úmluva o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z r. 1958, vyhlášena pod č. 74/1959 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 4. září 1988, publikovaná pod č. 15/1988 Sb., o vídeňské úmluvě o smluvním právu.

Zákon č. 1/1928 Sb., zákon směnečný.

Zákon č. 1/1993 Sb., ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 11/1918 Sb., o vzniku samostatného státu československého,

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 121/1920 Sb., Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky

Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

Zákon směnečný a šekový v původním znění z roku 1950

SEZNAM PŘÍLOH

Str. 67 : Obrázek 1 - Ukázka Bankocetlu z roku 1762, zdroj obrázku: Österreichische Nationalbank, dostupné online z <http://www.oenb.at/Ueber-Us/Geldmuseum/Sammlungen/Oesterreichische-Banknoten/Wiener-Stadt-Banco---Zettel.html>

Str. 68 : Tabulka 1 - Porovnání Jednotného směnečného zákona a Zákona směnečného a šekového, zdroj tabulky: autorka

NÁZEV PRÁCE

VYUŽITÍ SMĚNEK V TUZEMSKÉM I MEZINÁRODNÍM OBCHODNÍM STYKU

ABTRAKT

Práce se zaměřuje na historický a právní vývoj směnky a její aktuální využití v obchodní praxi, klade si za cíl zhodnocení výhod a nevýhod směnky a situací, ve kterých lze směnku doporučit. Práce uvádí postup použití směnky od sepsání po exekuční vymáhání, a to pro oblast tuzemskou i mezinárodní.

V práci je použito metody abstrakce, porovnání tuzemských a mezinárodních specifik je provedeno komparativní metodou s analogií, uvedeny jsou modelové příklady, u nichž je provedena analýza. Nechybí kritická analýza ke zhodnocení výhod a nevýhod směnky.

Práce poukazuje na specifika směnky jako cenného papíru s tisíciletou historií, který je pro dnešní složité obchodní vztahy mnohdy ideálním institutem, shrnuje rozdíly mezi použitím v mezinárodním obchodním styku např. ve vztahu k přeshraničním bankovním operacím a obchodním styku tuzemském, kde jejich využití nevyžaduje detailní znalost a běžně ji tedy mohou využít i drobní podnikatelé, ovšem po splnění všech formálních náležitostí. Směnka oplývá velkým množstvím modifikací, které právní předpisy předpokládají a umožňují, může tedy pružně reagovat na potřeby trhu, je ale potřeba si uvědomit, že k jejímu podpisu je vždy nutné přistupovat s rozmyslem a zvolit nejvhodnější variantu, směnka totiž může vykazovat silné jednostranné tendence v tom smyslu, že ve vztahu se silným obchodním partnerem může dojít ke složité až bezvýchodné situaci.

Práce zprostředkovává českou právní úpravu a judikaturu, upozorňuje na změny související s občanskoprávní rekodifikací, ale důraz je kladen také na právo unijní (a to nejen ve vztahu ke směnkám, ale též ve vztahu k soudnímu a exekučnímu řízení a jejich úpravy přes hranice) a mezinárodní úmluvy.

Závěrem lze říci, že směnku není možné generálně doporučit nebo zavrhnout, vždy je třeba přistupovat k jednotlivým případům individuálně a zhodnotit využití směnky, protože směnka může být dobrým sluhou, ale i zlým pánem.

KLÍČOVÁ SLOVA

směnka vlastní, směnka cizí, obchodní styk, mezinárodní obchodní styk, cenný papír, finanční instrument, podnikatel, (evropský) platební rozkaz

NAME OF THE THESIS

USE OF BILLS OF EXCHANGE AND PROMISSORY NOTES IN DOMESTIC AND
INTERNATIONAL BUSINESS TRANSACTIONS

ABSTRACTANOTATION

This thesis is concentrated on historical and legal development of bills of exchange and promissory notes and its application in today's business life. It aims to summarize advantages and disadvantages of using bills of exchange and promissory notes and to describe situations where to be used in is recommended. The thesis given provides the procedure of using bills of exchange and promissory notes from its sign to the execution both for domestic and international business.

In this thesis, the abstraction, comparison, analysing and analogy are the methods used to describe the basement of the topic and advantages and disadvantages of using bills of exchange and promissory notes. The thesis includes decriptions of model situation and examples, both for domestic and international business relationships.

Bills of exchange and promissory notes are commercial papers with a tradition of a thousand years and as so it can be an ideal mean of doing business today, but it depends on kinds of business. In the international business transactions banks are common parts of the bill relationship, whereas for the domestic business typically small and medium entrepreneurs come into it as well, in a less complicated form of course. The form is very important part of the law of bills of exchange and promissory notes and its missing usually leads to invalidation of the instrument. On the other hand a huge variety of modification is given by the lawmaker and so business partners can choose widely, almost everything they desire, in this way, bills of exchange and promissory notes are quite flexible.

The thesis describes either the Czech law and the jurisprudence or the Law of the European Union (including the law of justice) and international treaties and contracts.

To sum up, it is very hard to either recommend or denied bills of exchange and promissory notes in general, it is absolutely necessary to think about

every single case or relations and only then decide, whether it is useful and needed, because both using and not using them can cause big problems to the parts of the business relationship.

KEY WORDS

promissory notes, bill of exchange, business relations, international business relationship, commercial paper, financial instrument, entrepreneur, (European) payment order